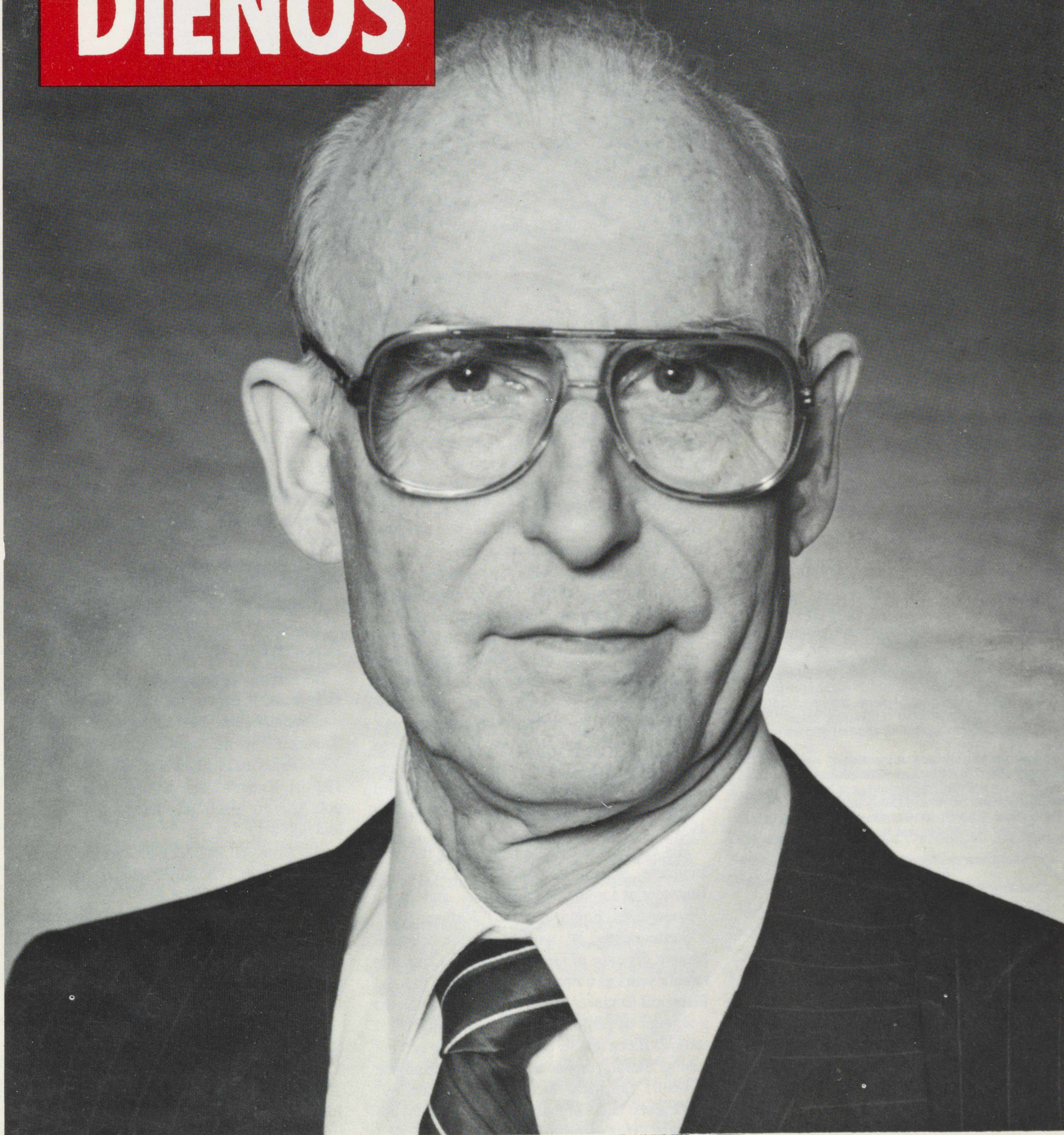

L I E T U V I U
DIENOS

INŽ. PILYPAS NARUTIS — SUKILIMO ORGANIZATORIUS

LITHUANIAN DAYS

MAY 1989

1989 M. GEGUŽĖS MĖN.

Pilypas married Elvyra Lukoseviciute in 1949, who at that time was a student in Pharmacology at the University of Frankfurt. He has three children, who have graduated from college and are married: Vytautas (PhD), Daine (B.S. and B.S.N.) and Rasa (B.S.N. and M.S.) Presently he enjoys the company of his four grandchildren.

1941 birželio sukilėlių kapai Kauno kapinėse.

Graves in a Kaunas cemetery of Lithuanian partisans who took part in the June 1941 uprising.

VLIK-O IR PLB-ĖS PRANEŠIMAS

Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybų atstovai buvo susirinkę pasitarimui 1989 m. kovo 11 d. Arlingtone, Virdžinijoje. Pasitarime dalyvavo iš VLIK-o — pirmininkas dr. Kazys Bobelis, Vytautas Jokūbaitis, prof. dr. Domas Krivickas ir Pilypas Narutis; iš PLB — pirmininkas prof. dr. Vytautas Bieliauskas, dr. Vytautas Dambrava ir Algimantas Gureckas. Abiejų valdybų delegacijos sutarė dėl šių pareiškimų:

1. Lietuvių tautos laisvės kovos Lietuvoje ir užsienyje nekintamas tikslas yra **nepriklausoma, suvereni Lietuvos valstybė, lygiateisė su kitomis pasaulio valstybėmis**. Mes džiaugiamės ir didžiuojamės Lietuvos Laisvės Lygos, Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio ir viso lietuvių tautos kova už savo teises, tos kovos nuostabaus pakilimo ir prasiveržimo metu. Mes džiaugiamės kitų Lietuvos tautybių pritarimu ir parama: armėnų, gudų, karaimų, totorių, ukrainiečių, vokiečių, žydų, dalies rusų ir lenkų. Mes sveikiname visas pastangas siekiant daugiau laisvės ir kultūrinio, ekonominio, ekologinio bei politinio savistovumo, nes tai lengvintų lietuvių tautos padėtį ir sudarytų geresnes sąlygas kovai už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę.

2. Mes kviečiame lietuvių išeiviją visuose kraštuose kuo plačiau paminėti 1939 m. rugpjūčio 23 d. Molotovo-Ribbentropo pakto ir rugpjūčio 23 d. bei rugsėjo 28 d. slaptųjų protokolų 50 metų sukaktį, protestuojant prieš

Sovietų Sąjungos ir Vokiečių Reicho suokalbį. Raginame kreiptis į visų pasaulio valstybių vyriausybes, parlamentus, spaudą bei visuomenę, reikalaujant Sovietų Sąjungą panaikinti tų, tarptautinę teisę sulaužiusių, susitarimų padarinius, būtent: **Lietuvos, Latvijos ir Estijos neteisėtą okupaciją** ir aneksiją.

3. Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenė nuoširdžiai dėkoja Jo Eminencijai kardinolui Vincentui Sladkevičiui už ryžtingą Lietuvos valstybės tęstinumo ir jos aneksijos nepripažinimo gynimą prie Šventojo Sosto. Lietuvių tauta labai laukia jo Šventenybės popiežiaus Jono Pauliaus II apsilankymo Lietuvoj, bet jis neturėtų būti surištas su nuolaidomis neteislingumui ir neiteisėtumui. Jei okupantas tokių nuolaidų reikalautų, geriau, kad Jo Šventenybė savo apsilankymą atidėtų, negu sutiktų su Lietuvos aneksijos įteisinimu.

4. Šiais metais sueina penkiasdešimt metų kai pasibaigė, devynioliką metų trukusi, svetimųjų okupacija ir Lietuvos sostinė Vilnius sugrįžo Lietuvai. Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, apsvairst Vilniaus arkivyskupijos klausimą, pritaria pastangoms, išlaikant nepažeistą Lietuvos aneksijos nepripažinimą, išgauti Vilniaus arkivyskupijos priskyrimą Lietuvos bažnytinėi provincijai.

5. Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenė sveikina

Mažosios Lietuvos Rezistencinio Sąjūdžio iniciatyvą prašant Jo Šventenybę popiežių priskirti Mažąją Lietuvą prie Lietuvos bažnytinės provincijos.

6. Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenė kaip galima greičiau sušauks Lietuvos laisvės konferenciją. Konferencijoj bus kviečiami dalyvauti šie veiksniai:

Amerikos Lietuvių Taryba, Jungtinių Amerikos Valstybių Lietuvių Bendruomenė, Kanados Lietuvių Bendruomenė, Lietuvos Diplomatinė Taryba, Pasaulio Lietuvių Bendruomenė, Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas.

Konferencijoj dalyvaujančių veiksmų delegacijas sudarys ne daugiau kaip trys asmenys. Visi nutarimai bus priimami bendru sutarimu.

7. Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės valdybos keisis svarbesne informacija ir palaikys artimus ryšius Lietuvos laisvės reikalu.

Dr. Kazys Bobelis

Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto Valdybos Pirmininkas

Dr. Vytautas Bieliauskas

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Valdybos Pirmininkas

(ELTA)

STALINISTAI LKP CK PLENUME ŠAUKIASI CENZŪROS IR PRIEVARTOS

“Stalinizmas laukia atgimimo”, praėjusių metų lapkritį “Tarybinėje Klaipėdoje” išspausdintame laikškie tvirtino tremtinys Venta. “Ar nebus pakartotinai paleista represijų mašina, įskaitant stipriausią pasaulyje armiją, kuria remiasi autoritarinė komandinė sistema?” — gruodžio 10 d. “Literatūroje ir mene” klausė Jonas Tauginas.

Vasario 21 d. įvykęs Lietuvos Komunistų partijos CK plenumas parodė, kad jie ir tūkstančiai jų tautiečių nuogastavo ne be reikalo. (Tiesa, 1989 m. vasario 22-26). Po pirmojo sekretoriaus Algirdo Brazausko kalbos, mėginimo balansuoti ant lino ištempto tarp Vilniaus ir Maskvos, žodį perėmė pasipiktinęs konservatyvusis, Maskvai ištikimas partijos vadovybės sparnas. Nemaža jų pasipiktinimo dalis buvo nukreipta į liberalesnius ir tautiškai sąmoningesnius elementus partijos vadovybėje ir “eilinių” tarpe. Valdžia buvo kaltinama neryžtingumu, nuolaidomis “klasiniam priešui”, pasidavimu Sąjūdžio “šantažui”. CK lyginamas su geraširdžiu seneliu, kuriam šėlstantys anūkai pešioja plaukus. “Respublikoje susidarė dvivaldystė: Respublikos vyriausybė ir Sąjūdžio seimas”, šaukia karingojo totalitarizmo tarnai, kuriems, kaip ir čekų bei slovakų dogmatikams 1968-tais metais, net ir kukliausias bandymas kurti “socializma žmogišku veidu” kvepia išdavyste.

Lietuvių dogmatikų kalbose skamba ne tik tai pasipiktinimas, bet ir “prarasto rojaus” — monolitinės ideologijos, teroro įbaugintų masių paklusnumo, ilgesys. Tas kalbas smelkia gili baimė — tautos balso, išnaudojamos liaudies rūstybės, demokratijos ir pliuralizmo baimė. Ateinantį rudenį partija gali pralaimėti rinkimus — perspėjo AT prezidiumo sekretorius Jonas Gureckas — ir jų laimėtojai gali pareikalauti, kad Lietuva išstotų iš Sovietų Sąjungos. Kitų tautų, kaip pvz. Italijos, komunistai didžiuojasi savo savitumu ir savarankumu, nepriklausomybe nuo Maskvos. O CK plenumė rūstaujančios aparatčikai tokio savarankumo kratosi. Juos į paniką stumia reikalavimai peržiūrėti LKP statusą, tuo tikslu sušauktą neeilinį LKP suvažiavimą. Jie nebėgali išivaizduoti savarankiškos Lietuvos komunistų partijos, ar nuo imperijos atsiskyrusios Lietuvos.

Jų pasipiktinimą nesunku suprasti. Griūna jų pasaulis — privilegijų, personalinių pensijų, specparduotuvių, ideologinių dogmų visagalės ir visažinės Maskvos visata. Jų akis rėžia trisipalvių jūra, juos piktina pančius nusimetęs žodis. Koksai siaubas: įkurta demokratų partija, atsikūrė Krikščionys demokratai, kyla Žalieji, skautai perima komjaunimo teritoriją! Sąjūdis drįsta tvirtinti, kad tauta turi teisę pati

KONSTITUCIJOS PROJEKTAS — TEIGIAMYBĖS IR DĖMĖS

“Tiesoje” vasario 28 d. išspausdintame LTSR Konstitucijos projekte yra teigiamų dalykų. Tai žodžiai apie Lietuvos “valstybingumą” ir “istorinį išliekamumą”; tai Lietuvos žemės, vandenių, miškų, gamybinių išteklių paskelbimas valstybine nuosavybe; tai teisė laisvai išstoti iš TSRS, ir tautinių simbolių įteisinimas; tai principas, kad TSRS įstatymai ir organų aktai galioja Lietuvos TSR teritorijoje, jeigu jie neprieštarauja LTSR Konstitucijai ir nepažeidžia jos suverenių teisių. Visa tai, be abejo, suerzino Maskvą, kuri anot CK antrojo sekretoriaus Beriozovo, Lietuvos valdžiai pareiškė nepasitenkinimą.

Tačiau, šis Konstitucijos projektas turi ir savo tamsiąją pusę. Jau pačioje įvadinėje dalyje akis rėžia didelė istorinė dėmė. Skaitome, kad 1918-tais metais lietuvių tauta atgaivino savo valstybingumą, ir, staiga, “naujame istorinės raidos etape **TSRS sudėtyje**” ji jau kuria “socialistinę teisinę valstybę”. Tarp tų dviejų įvykių — tuštuma: Hitlerio-Stalino paktas, agresija, okupacija, suklastoti rinkimai nugarmėjo į “atminties skylę”. Ar Konstitucija, valstybės pagrindinis įstatymas, gali remtis tokia skylėta istorija?

Keliuose Konstitucijos projekto straipsniuose sakoma, kad Lietuva yra “socialistinė valstybė”, bet nepaaiškinama apie kokią socializma čia kalbama: švediškąją, britiškąją, Fidelio Castro, Pol Poto, Ligačiovo, Gorbačiovo, ar “jedinstvo” susivienijimo. Dar svarbiau tai, kad suverenos valstybės Konstitucija negali prikergti tautai tos ar kitos politinės, visuomeninės ar ūkinės santvarkos. Kokios dangiškos ar žemiškos galybės igalino projekto autorius amžių amžiams sutuokti lietuvių tautą su santvarka ir ideologija, kurių ši tauta niekad nepasirinko? Jei, kaip tvirtina Konstitucijos

rinktisi savo kelią, gyvenimo būdą, santvarką. Drįstama objektyviau, net su meile kalbėti apie nepriklausomą Lietuvą.

Tokių erezijų apsupti, dogmatikai šaukiasi cenzūros, inkvizicijos, geležinio kumščio. Jų grąsinimai pridengt permatomais šydeliais — jei nebus priimta jų linija, Lietuva vėl taps “skausmo ir ašarų kraštu”, perspėja jie, reikalaudami: užgniaužt, uždraust, nutildyt!

Nors plenumė kalbėjusių dogmatikų tarpe nebuvo nė vieno lietuvių kūrybinės inteligentijos atstovo, jų užnugaris stiprus. Juos drąsina CK plenumą prižiūrėjęs SSKP CK narys Jevgenijus Trofimovas. Juos palaiko šaunioji Čebrikovo, Sliunkovo, Medvedevo trijulė. Jų užnugary “jedinstvo” ir “Krasnaja zvezda”. Jų šaunias pastangas remia “Pribaltikos” saugumas, armija ir laivynas. Vasario 21 d. jie išdrįso prabilti.

(ELTA).

projektas, svarbiausi Lietuvos klausimai sprendžiami referendumu — kur gi referendumas dėl to itin svarbaus santvarkos klausimo?

Konstitucijos projekte teigiama, jog toji Lietuvos “socialistinė valstybė” yra “**TSRS Sąjungos sudėtyje**”. Kur tos priklausomybės istorinis, teisinis pagrindas? Kada lietuvių tauta pasisakė už išijungimą į TSRS sudėtį? Pa-brėždama Lietuvos priklausomumą svetimai valstybei, Konstitucija — valstybingumo dokumentas — prieštarauja pati sau ir paneigia savo esminę funkciją.

Projekto 6-tas straipsnis paskelbia, kad Lietuvos Komunistų Partija, “Tarybų Sąjungos Komunistų Partijos sudėtinė dalis”, yra “visuomenės politinis avangardas”. Tuomi šis straipsnis automatiškai paneigia projekto 33-čią straipsnį apie visų Lietuvos piliečių lygybę — juk “politinio avangardo” nariai savaime tampa elitu, t.y. “lygesniais” už kitus. Ir kada lietuvių tauta (ar liaudis) paskyrė tą partiją savo politiniu avangardu? Tokio titulo suteikimas tragiškai susikompravitavusiai politinei grupei kompromituoja visą Konstitucijos projektą, ypač kada, to paties projekto žodžiais, toji grupuotė yra **nesavarankiškas** svetimos valstybės politinės partijos padalinys — “TSKP sudėtinė dalis”.

Konstitucijos projektas kelia daugelį klausimų. Ar Lietuvos “suverenumo” nepaneigia automatiška Lietuvos piliečių TSRS pilietybė, jų pavaldumas ir TSRS įstatymams? Kas atsitiks, jei TSRS įstatymai ir aktai pažeis Lietuvos suverenias, konstitucines teises; kas tas teises apgins? Ką reiškia orūs žodžiai apie “visuotinę, lygią ir tiesioginę rinkimų teisę”, jei naujasis rinkimų įstatymas įteisino netiesioginius ir nelygius rinkimus? Apie kokią “socialistinę Tėvynę”, kurios gynimas priskiriamas prie svarbiausių valstybės funkcijų, kalba projekto 30-tas straipsnis — Lietuvą ar Tarybų Sąjungą, kuri lietuviams nėra “Tėvynė” — tėvų žemė? Ir kaip Lietuvos “suverenumą” galima suderinti su “leninine politika”, kuris stengėsi iš vidaus ir iš išorės sunaikinti Lietuvos valstybę ir kuri numato tautų išnykimą bei išiliejimą į kokybiniai aukštesnę “socialistinę” visuomenę?

Čia išvardintieji ir kiti Konstitucijos projekto straipsniai kertasi su Lietuvos istorija, nesiderina su jos valstybingumu bei orumu. Jie taip pat prieštarauja tarptautinei teisei, Jungtinių Tautų Žmogaus Teisių Deklaracijai, ir Jungtinių Tautų Chartijai. Šis Konstitucijos projektas yra Lietuvos komunistų partijos vadovybės veidrodis — jame mėginama atiduoti duoklę Kudirkai ir Leninui, Vilniui ir Maskvai, klausyti tautos balso ir neužrūstinti imperijos, nutolinti jos kumštį. Tauta reikalauja **savo** Konstitucijos.

(ELTA)

PILYPAS NARUTIS —

SUKILIMO ORGANIZATORIUS

Pasikalbėjimas su "Lietuvių Dienų" bendradarbiu.

Šimet 738 metai, kai Mindaugas suvienijo Lietuvą. 71 metai nuo Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo ir 48 metai nuo lietuvių tautos sukilimo prieš sovietinę okupaciją, kuriai neišdrįso pasipriešinti nepriklausomos Lietuvos vyriausybė.

To, 1941 m. tautos sukilimo už Lietuvos laisvę žymus dalininkas buvo inž. Pilypas Narutis, kurio asmuo dėl tam tikrų priežasčių turėjo būti nežinomas.

Tenka pastebėti, kad iš 1941 m. sukilimo laikotarpio, beveik visi vadai baigia išeiti iš gyvųjų tarpo (Brazaitis, Prapuolenis, Škirpa, Padalis, Ivinskis...), todėl idomu pažvelgti į to laikotarpio jaunuolio, 22 m. studento, nueitą kelią.

Pilypo Naručio tėvai I-jo pasaulinio karo buvo nublokšti į Kaukazą. Ten, Petigorske, 1920 m. gegužės 26 d. gimė Pilypas, šeštasis šeimos vaikas. Tais pačiais metais, Lenino Rusijai pripažinus Lietuvos Nepriklausomybę, grįžo į Lietuvą.

Panevėžio berniukų gimnazijoje pradžioje įstoja į skautus, vėliau įsijungia į ateitininkų (tuo metu slaptą) veikimą ir yra kuopos pirmininku. Panevėžio kuopa buvo gausiausia Lietuvoje. Jo auklėtojais ten buvo kun. A. Lipniūnas, kun. A. Sušinskas.

Korp! Grandis valdyba 1939 m. Kaune V.D. U-te: iš d. P. Narutis, P. Brizgys...

Korp! Grandis officers at the University of Vytautas the Great in Kaunas, 1939. From right: P. Narutis, P. Brizgys...

Įstojęs į V.D. U-tą studijuoti elektrotechniką, įsijungia į ateitininkų Korp! Grandį. Jam būnant valdyboje, Korp! Grandis ypatingai atsigauna.

1939 m. rudenį išrenkamas Studentų at-kų sąjungos pirmininku. Dėl krašto okupacijos prezidentui pasitraukus į užsienį, šitoj studentų kartoj iššaukė atsakomybės jausmą ir spontaniškai išstūmė juos į pirmąsias kovos už Lietuvos laisvę linijas.

P. Narutis yra 1941 m. sukilimo Lietuvoje organizatorius. Naciams Lietuvą okupavus, jis pradeda antinacinę rezistenciją: įkuria Lietuvių frontą. 1943 m. paima Pilypą narutį Lietuvos įkaitu į Stutthofio kacetą sunaikinimui.

Štai kaip apie jį rašo prof. Stasys Yla Stutthofio kaceto atsiminimų knygoje "Žmonės ir žvėrys":

"Vokiečiai buvo jį suėmę jau 1942 m. birželio mėnesį, tardę, kankinę. Jis atlaikė, neišsidavė ir nieko neišdavė. Po keletos savaičių paleido, bet paliko savo priežiūroje. Dažnai turėjo pas juos registruotis, bet savo darė ir toliau — tęsė rezistencijos darbą. Gestapas juto, grąsino išsiusias į Vokietiją, siūlė išsipirkti šnipinėjimu. Jis atsisakė. Siūlė stoti į vokiečių kariuomenę. Atsisakė.

Kauno gestapo rūsyje mudu vienoj celėj praleidom pirmąją naktį. Jis buvo nuostabiai ramus: galvojo ne apie save, bet apie draugus. Kacete jis buvo toks pat. Galėjai iš jo mokytis takto, išminties, ryžto, drąsos ir žmonių meilės.

Stutthof Kaceto draugai: P. Narutis, kun. St. Yla, J. Pajaujis.

Three friends from Stutthof Concentration Camp. From l.: P. Narutis, Fr. St. Yla, J. Pajaujis.

Atkurta Korp! Grandis Vokietijoje, suvažiavimas 1948.IV.30 Hanau stovykloje. Kairėje sėdi P. Narutis, kun. Gutauskas, gen. St. Dirmantas, vysk. V. Brizgys, kun. Patlaba ir grandiečiai.
Convention of a reborn Korp! Grandis held on April 30, 1948 at the Hanau camp in Germany. Seated from l.: P. Narutis, Fr. Gutauskas, gen. St. Dirmantas, Bishop V. Brizgys, Fr. Patlaba and members of Korp! Grandis.

Viso to jis turėjo keleriopai daugiau, negu jo amžius leido. Gal šiom savybėm jis buvo apdovanotas, o gal šie nepaprasti laikai buvo jį subrandinę...

Gulėjo jis lovoj kaip stuobris, nepasijudindamas, pats savęs neaptvarkydamas, pavalgyt negalėdamas. Reikėjo draugu, kurie jį tvarkytų.

Negreit pradėjo jis tvarkytis su tom rankom ir kojom. Bet kaip jis jautėsi laimingas paskui, galėdamas paimti duoną į burną, pagalvį pasitaisyti, kojas nukelti nuo lovos, prilaikomas atsisėsti. Praėjo kokie du mėnesiai. Jis pamažu gerėjo. Apsipratom ir su tuo, kad jis jaunas žmogus — liks visai plikas.

Epidemija sukrėtė jo kūną, bet nesukrėtė jo dvasios. Nesukrėtė jos nei džiova...

Iš nacių kacetų išsilaisvinęs, 1946-tais metais jis prasiveržia pro geležinę uždangą, kartu su savim pervesdamas Kemežių, Valiukevičių, apie aštuonių asmenų būrį ir atveža VLIK-ui kovojančios Lietuvos įgaliojimus. Po kelių metų pro geležinę uždangą prasiveržia jo bičiulis Juozas Lukša.

Vokietijoje 1947 m. atkuria ateitininkų technikų Korp! Grandį, atstovauja Karlsruhės studentams Vokietijos Studentų suvažiavimuose. 1955 m. suorganizuoja lietuvių Rezist. politinių kalinių suvažiavime Flossenburge. 1956 m. suorganizuoja Europos At-kų ir katalikų veikėjų suvažiavimą Konigsteine.

Amerikoje P. Narutis padeda suorganizuoti Jaunučių at-kų sąjungą, rūpinasi jos programos išleidimu. Puoselėja ir sielojasi lietuviškų papročių išlaikymu kaip pagrindine jaunimo auklėjimo priemone. Moksleivių at-kų sąjungos pirmininkas. Atkuria Korp! Grandį. Organiza-

Europos At-kų ir katalikų veikėjų suvažiavimas Koenigsteine, Vokietijoje 1956.VI.1, kur prof. Maceina ir prel. Krupavičius "padavė viens kitam ranką". Dešinėje P. Narutis (rengėjas), prof. Eretas, kun. Končius, dr. Karvelis, kun. Bunga, L. Prapuolenis, kun. Liubinas.

A meeting of European Ateitininkai and Catholic activists held in Koenigstein, Germany on June 1, 1956, where professor Maceina and Msgr. Krupavičius "extended each other their hands." At right, with folder, P. Narutis, the organizer, Prof. Eretas, Fr. Koncius, Dr. Karvelis, Fr. Bunga, L. Prapuolenis, Fr. Liubinas.

torius ir talkininkas jaunimo vasaros stovyklų.

Talkina Lietuvių bendruomenės organizavimui. Rūpinasi lituanistinių mokyklų egzistavimu, Liet. Fronto Bičiulių Čikagos skyriaus pirmininkas ir jos Tarybos dažnas narys. VLIK-o politinės komisijos narys. Šiuo metu VLIK-o valdybos vicepirmininkas.

Matome jį paskaitininkų eilėje. Lietuvių enciklopedijos talkininkas, spaudos darbuotojas.

Kai OSI pradėjo darbą, P. Narutis imasi iniciatyvos sušaukti lietuvių buv. antinacinės rezistencijos ir bolševikų kalėjimuose kalinių

suvažiavimą. Yra eilė metų Liet. politinių kalinių s-gos pirmininkas.

Jo rūpesčiu ir darbu buvo atstatytas paminklas Lenkijoje, Putzke palaidotiems Stutthof kaliniams: kun. A. Lipniūnui ir dipl. inž. A. Šapalui. Matome jį Lietuvių Kankinių Koplyčios Romoje statymo komitete, kuriam vadovavo vysk. V. Brizgys.

Iš kaceto išėjo su palaužta sveikata. Apie ketverius metus teko gydytis sanatorijoje ir trejus metus namuose.

Pradėtas Lietuvoje studijas 1949 m. užbaigė Karlsruhe u-te, Vokietijoje, gaudamas Dipl. inž. titulą. 1954-56 m. tęsė Stuttgarto u-te doktoratinį darbą, kurį nutraukė gavęs leidimą emigruoti į Ameriką. Amerikoje, gilindamas studijas IIT institute, prasiveržė į Elektrotechnikos Aukštųjų įtampų, radio ir kompiuteriais kontrolių sritį, sukūręs ir įvykdęs nemažai projektų ypač General Motors kompanijoje.

Inž. Pilypas Narutis yra reta asmenybė, idealistinės Nepriklausomos Lietuvos jaunosios kartos atstovas, kuriam likimas buvo paskyręs ypatingą vaidmenį už savo gyvybę kovojančioje Lietuvoje.

Šiandien idomu P. Narutį paklausti keletą klausimų, į kuriuos gal tik jis vienas ir tegali atsakyti.

LD bendradarbis — 1988 m. vasarą 200,000-tinės Vilniuje ir visoje Lietuvoje sugiedojo himnus ir iškėlė Lietuvos trispalves. Ar nepanašu į 1941 birželio 23 sukilimą?

P. Narutis. — Tautos norų ir apimties atžvilgiu panašumo yra. Tas panašumas būtų buvęs dar didesnis, jei būtų pavykę pasielgti vienodai su estų tauta ir Estijos polėkiais.

Sąjūdžiai siekimus yra tik pradėję. Kaip jau žurnale „Į Laisvę“ Nr. 104 esu minėjęs, sąjūdi Lietuvoje galima vadinti „dainuojančia revoliucija“, jei nesustos siekti valstybinio suvereniteto, itikindami okupantą, jog neapsimoka laikyti Lietuvą okupuotą. Kalbėti pesimistiškai nepridera, pranašauti neverta, — įvyks, kas turi įvykti.

1941 m. tautos sukilimas atsikratė Sovietų okupacijos ir užbėgo naciams už akių. Naciams LL Vyriausybę nušalinus, atsiskleidė nacių kolonizacijos tikslai. Dabartiniai Sąjūdžiai išryškina, ar Sovietai, dabar Staliną niekindami, nori nauju būdu laikyti Lietuvą inkorporuotą į Sovietų Sąjungą. O jei Sovietai ir toliau savo pavergimo tikslų neatsisako, tai tenka kantriai kovoti, kaip ir iki šiol kovota.

LDB. — *Lietuvių Aktyvistų Frontas buvo nacių Gestapo uždarytas Laikiniosios Lietuvos Vyriausybės veikla suspenduota. Kodėl nei LAF-o, nei LL Vyriausybės veikla nebuvo atgaivinta?*

PN. — Brutalia jėga Lietuvių Aktyvistų Frontą (LAF) uždarius ir per prievartą Laikiniosios Lietuvos Vyriausybės (LLV) veiklą sustabdžius **de jure** ir LAF-as ir LLV-bė egzistuoja. LAF-as buvo atrama LLV-bei. LLV-bės veiklą atgaivinus, būtų buvę reikalinga ir LAF-o veiklą atgaivinti.

Pulk. K. Škirpa 1946-1948 metais labai siekė LLV-bės veiklą atgaivinti. Prof. J. Brazaitis buvo sušaukęs ir LLV-bės narius, buvo atsiklausta kitų veiksmų bei Diplomato, ir buvo nutarta, kad reikalas turėti LLV-bę užsienyje buvo nepribrendęs. LLV-bė liko ir toliau laukti ir stebėti, nors pulk. K. Škirpa buvo priešingos nuomonės. Įemigravęs į Ameriką, pulk. K. Škirpa LLV-bę pristatė Amerikos Valstybės Departamentui.

Vokietijoje 1949 m. susitiko Elvyra ir Pilypas Naručiai. Elvyra and Pilypas Narutis met in Germany, 1949.

At-ku Kongrese 1960.IX.2, Čikagoje: P. Narutis veda Jaunučių Sąjungą. Ateitininkai Congress in Chicago, Sept. 2. P. Narutis leading the Youth Society.

Vokietijoje 1956 m. bičiuliškoje nuotaikoje: prof. Z. Ivinskis, P. Narutis, dr. P. Karvelis, V. Gailius, dr. K. Pemkus, L. Prapuolenis.

A congenial gathering in Germany, 1956. From r.: Prof. Z. Ivinskis, P. Narutis, Dr. P. Karvelis, V. Gailius, Dr. K. Pemkus, L. Prapuolenis.

1986 metais, 45-jų Sukilimo metinių proga, LL Vyriausybės ir Sukiliminio LAF-o štabo dar gyvi likę nariai padarė specialų pareiškimą. Šis pareiškimas buvo pasiųstas Amerikos Valstybės Departamentui. OSI įstaigai Amerikoje veikiant buvo reikalinga pasisakyti dėl sovietų skleidžiamų, neteisingų kaltinimų Lietuvai ir lietuvių tautai.

LDB. — *Ar Lietuvių Aktyvistų Frontas buvo nacių įrankis, kaip komunistų buvo teigiama?*

PN. — 1941 metų visuotinis tautos sukilimas sugriovė pagrindinį Maskvos tvirtinimą, kad: „Lietuva savo noru įsijungė į SSSR“. Tad nenuostabu, kad labiausiai sukilėlius keikė Molotovas ir vadino juos naciais.

Sukilimui naciai ne tik nepadėjo, bet, priešingai, gerai organizuotą Vilniuje lietuvių pogrindį išdavė. Naciai lietuvių sukilimo nenorėjo. 1941 m. gegužės mėnesį Vilniaus LAF štabas bandė sudaryti su Wehrmachtu ryšius. Vokiečių Gestapo to meto Vokietijos ir Sovietų Sąjungos „geros draugystės vardan“

LFB Tarybos ir Valdybos Bičiuliai Amerikoje 1967.III.12. Atpažinti, iš deš. stovi P. Narutis, L. Prapuolenis, V. Vaitekūnas, J. Mikonis, P. Kisielius, V. Majauskas, K. Ambrozaitis. Sėdi: V. Galvydis, J. Ambrizas, V. Majauskienė, J. Brazaitis, V. Baleišytė, Ad. Damušis, Pr. Padalis.
 Friends and officers of the LFB in the US, March 12, 1967. Some of the people in this photograph: standing, from r.: P. Narutis, L. Prapuolenis, V. Vaitekunas, J. Mikonis, P. Kisielius, V. Majauskas, K. Ambrozaitis; seated, from l.: V. Galvydis, J. Ambrizas, V. Majauskas, J. Brazaitis, V. Baleisis, Ad. Damusis, Pr. Padalis.

išdavė Vilniaus LAF štabą: buvo areštuoti maj. Bulvičius, Nacevičius, 20 Korpo karininkai...

Kauno LAF štabo vokiečiai nenujautė ir nežinojo. Sukilimas ir LLV-bės paskelbimas per Kauno radiją buvo vokiečiams staigmena.

Po sukilimo į Lietuvą atvykęs Gestapo tuoj pradėjo organizuoti LAF-o skaldymą Kaune. LAF štabo nariai (L. Prapuolenis, P. Narutis, Br. Stasiukaitis...) buvo areštuoti arba pasiūti į Vokietijos kacetus.

LDB. — *Ar turite dvi pavardes Žukauskas-Narutis.*

PN. — Taip. Sukilimo metu mano pavardė buvo Žukauskas.

LDB. — *LAF-o suorganizuotą sukilimą jau priimta vadinti Lietuvių Tautos sukilimu. Apie*

VLIK-o Seimas Montrealyje 1987.X.9, kalba M. Samatienė. Prezidiume: inž. K. Burba, Vl. Šoliūnas, inž. P. Narutis ir sekretoriatas.

VLIK convention in Montreal, Oct. 9, 1987. Speaking M. Samatiene. At the head table: from l.: eng. K. Burba, Vl. Soliunas, eng. P. Narutis and other officers.

VLIK-o politinė konferencija 1987.VI.19 Čikagoje: pirmininkauja J. Jurkūnas. Iš k.: P. Narutis, iš dešinės — dr. K. Bobelis.

VLIK political conference on June 19, 1987 in Chicago. 3rd from left is P. Narutis. Next to him are J. Jurkunas, presiding at the meeting, and Dr. K. Bobelis.

tą sukilimą parašė knygą pulk. K. Škirpa, rašė prof. J. Brazaitis ir A. Gerutis. Retai minima jūsų pavardė, pasigendame smulkesnės sukilimo genezės.

PN. — Iki šiol pavardžių išstatymas buvo tolygus žmonių ir artimųjų žudymui Lietuvoje. L. Dovydėnas pastebi: "Skaitytojų noras turėti raštuose gyvus faktus negali būti iškeliamas aukščiau gyvybių tų, kurių vardais ir pavardėmis kai kas žaidžia...". Pulk. Škirpai suteikiau žinias apie sukilimą, kurių jis, nebuves Lietuvoje, negalėjo turėti. Ten sustabdžiau visą eilę pavardžių, kartu ir savo. Žinoma, tas gali suklaidinti net ir istorikus. Pavyzdžiui. Sukilimo išlaisvintame Kaune, kai mano įsakymu buvo atvežtas iš Vilijampolės pirmasis vokiečių karys ltn. Flohret į mūsų radiofoną, jo pirmieji žodžiai buvo: "Ich habe Stadt Kaunas besetzt!" ("Aš Kauną užėmiau!"). Adv. H. Tumas pavadino jį kiaule.

(H. Tumas visur mums talkindavo, o ypač kur mums reikėdavo susitikti su vokiečiais). Mes visi buvom nustebinti to vokiečio akiplėšiškumu ir apgailestavome, kad be reikalo mes jį į radiofoną atvežėme. (Ltn. Flohret dėl to buvo apdovanotas ordinu).

Lietuvos tragediją laisvajam pasauliui sunku suprasti. Lietuvių tautos kovos yra tuo tragiškesnės, kad Lietuva turėjo **kentėti** ir **tylėti**. Lietuvos partizanai savo pavardes dengė slapyvardėmis. Lietuvoje ant turgaus aikščių išmestų lavonų turėjo išsižadėti net jų motinos ir seserys dar likusiųjų, gyvųjų, išsilaikymo sumetimais.

Ir šiandieną visos eilės pavardžių, jų neat-siklausus, minėti neišdrįstu. Tai 49-rių metų okupacijos Lietuvoje padarinys.

Smulkesnį sukilimo aprašymą, kaip jūs vadinate — genezę, ruošiu.

LDB. — Koks sukilimo momentas būtų galima pavadinti išpūdingiausiu?

PN. — Dvi naktys, dvi dienos be miego.

Svarbiausias: birželio 22 d. 5 val. p.p. J. Rudokas (TDA grupė telefono-telegrafo centrinėje) praneša man telefonu į štabą, kad be kraujo praliejimo paėmė į savo rankas pašto, telefono-telegrafo ir Raudonosios Armijos karinę centrinę (telefono linijos iš Maskvos skirstėsi čia į Armijos štabus Aukštaitijoje, Žemaitijoje ir Suvalkijoje) ir Armijų štabams rusiškai pranešė: “Desantai Kauną užėmė! Bėkit!..”

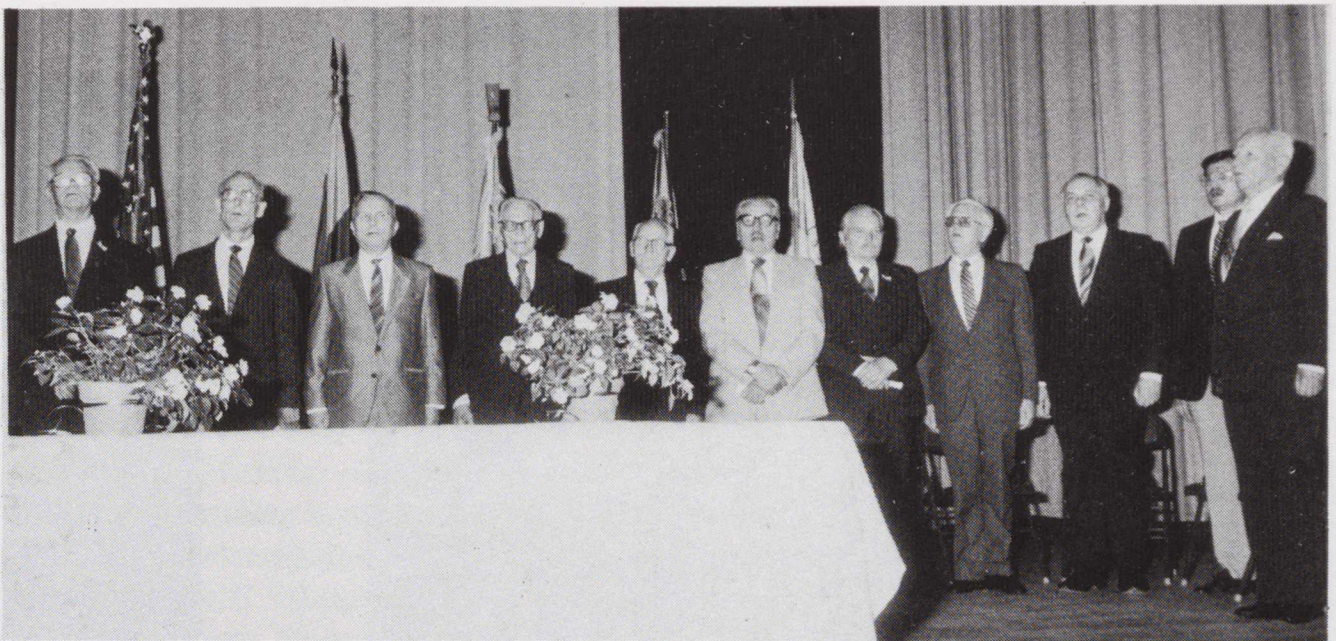
Tuo po to, 6 val. vak. R. Šato grupė (TDA Radijo grupė) Aleksote pranešė, kad trumpų radijo bangų siųstuvas veikia: pradėjo sukilimo specialias transliacijas į Lietuvą ir užsienį.

Tą naktį, užimdami ir Kauno radijo stotį ir radijofoną be kraujo praliejimo ištvirtinome Kaune.

Birželio 23 d. rytą, 9:28 val. suplakė širdis, kad LAF vardu per radijofoną prabilo L. Prapuolenis: “... atstatoma Nepriklausoma Lietuva!.. sudaroma Laikinoji Lietuvos Vyriausybė!..”

LDB. — Kokias pareigas teko eiti LAF-e?

PN. — Prieš sukilimą: sovietų okupuotoje Lietuvoje tvarkėmės kitaip negu Berlyne. Rikiavomės taip, kad vieno žmogaus areštas nesužlugdytų pagrindžio organizacijos. Pagrindyje buvo ypač reikalinga privati iniciatyva. Tad “vieno iš organizatorių” principu apjungėme visą Lietuvą. Jau 1940 rudenį sukūriau židinių Kaune ir plėčiau židinių tinklą Lietuvoje. Vilniaus štabas savarankiškai vykdė tą patį, jie atsirėmė daugiau į lietuvių kariuomenės batalijonus.

Tautos Sukilimo 45-metinių minėjimo Čikagoje prezidiumas: dr. D. Krivickas — VLIK-o pirm. pav., inž. P. Narutis — LAF-o Įgaliotinio pav., dr. K. Ambrozaitis — LAF-o Štabo narys, prof. B. Vitkus — L.L.V. Žemės Ūkio ministras. dr. J. Mackevičius — L. L. V. Teisingumo ministras, dr. J. Meškauskas, jo bute buvo suformuota L. L. vyriausybė, dr. Br. Nemickas — Liet. Laisvės Komiteto pirm., T. Blinstrubas — ALT-o pirm., inž. A. Sabalis — minėjimo pravedėjas, K. Ječius — Ak. Skautų Sąjūdžio pirm., pulk. Vl. Išganaitis — Čikagos Šaulių Rinktinės vadas. Presidium at the Commemoration in Chicago of the 45th anniversary of the 1941 Lithuanian uprising.

Balzeko Muziejaus parodoje, 1988.III.25, Stutthofo Kaceto eksponatus apžiūri M. Mackevičius ir P. Narutis. Daug dokumentinės medžiagos parūpino prof. V. Sruogienė. M. Mackevičius and P. Narutis looking at the exhibits on Stutthof concentration camp at the Balzekas Museum, March 25, 1988

Pilypo ir Elvyros Naručių šeima. Rasa, bachelor ir MBA, Pilypas, Elvira, Vytautas — Dr. Ph., Dainė — bachelor of Biology ir bachelor of Nursing.

The family of Elvira and Pilypas Narutis; from l. Rasa, BA and MBA; Pilypas, Elvira, Vytautas, Ph.D; Dainė, BS in biology and BS in nursing.

Vilniaus LAF štabą areštavus, man teko perimti visą sukilimo organizacinį koordinavimą. Kauno štabui atiteko ir Laikinosios Lietuvos Vyriausybės atrama ir globa.

Po sukilimo L. Prapuolenis buvo priskirtas LAF įgaliotiniu prie Ministrų Kabineto, o aš buvau jo pavaduotoju, o taip pat teko pervesti LAF-ą iš pagrindžio į normalios organizacijos formą. Kaune buvo sudarytas Vyriausias LAF štabas, o provincijoje — miestų LAF štabai.

Neilgai teko LAF-ui Lietuvoje egzistuoti. Rugsėjo 22 d. Gestapo LAF-ą uždarė. L. Prapuolenį išvežė tuoj į Dachau kacetą. Man pradžioje naciai uždėjo namų areštą, o vėliau su Lietuvos ikaitų grupe nugabeno į Stutthof kacetą. Tokia, tad, suprastinta pareigų tekmė.

LDB. — Kaip sekėsi derinti asmeninį, šeimyninį gyvenimą su darbais — “atlikti pareigą tėvynei”?

Elvyros Narutienės Lit. Mok. III skyrius scenoje.
Elvyra Narutis on stage with her 3rd grade class of the Lithuanian school.

PN. — Žiaurūs okupantai verčia kiekvieną lietuvį arba būti vergu — išnykti, arba kovoti prieš vergiją, kad išliktume kaip tauta — gyva. Dėkoju Dievui, kad susitikau gyvenimo draugę, Elvyrą, (ji tada buvo Vokietijoje atkurtos Korp! Giedros pirmininkė), kuri ir širdimi ir siekimais sutapo su manimi, dalinosi ir mano vargais ir džiaugsmu, nors to džiaugsmo labai stokojome. Kova už būvį buvo visą laiką kieta: kliūtys į Ameriką patekti, dėl sveikatos, — didelės.

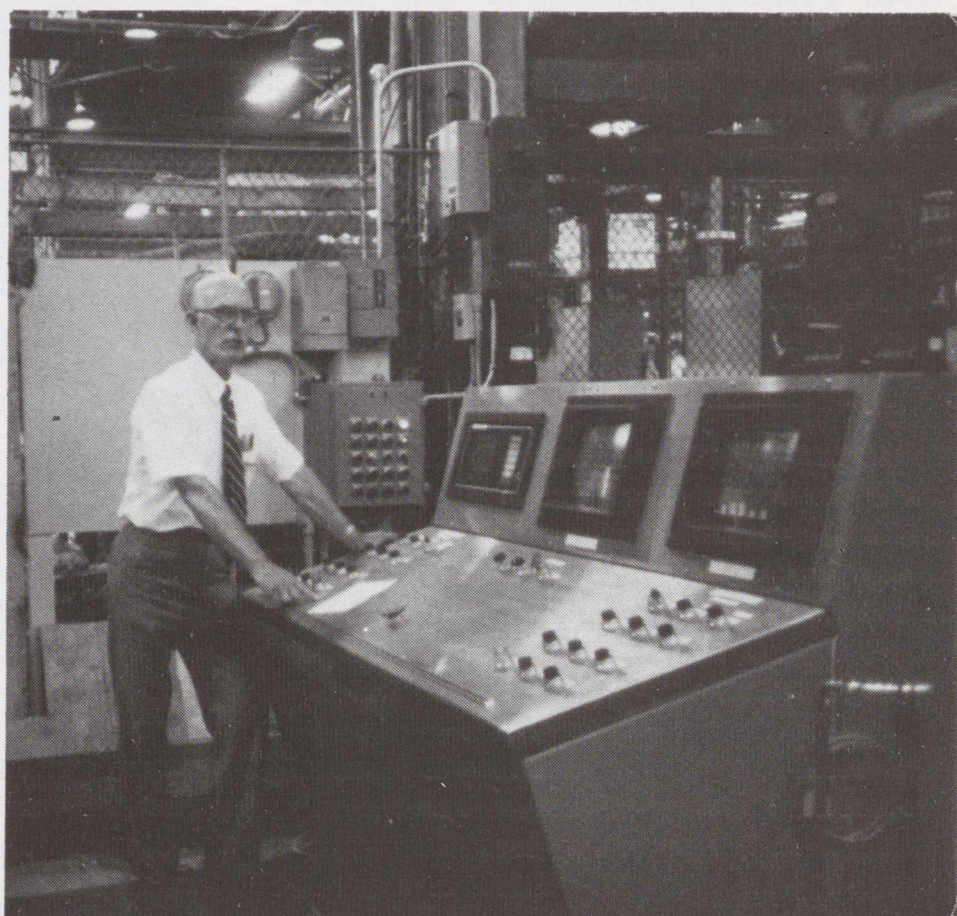
Elvyra pirma emigravo, išsivežė sūnų ir Amerikoje būdama bandė visokiais būdais mane atsivežti. Deja, nepasisekė. Ji grįžo atgal į Vokietiją su trijų metų sūnumi. Gydimasis, “sėdėjimas ant čemodanų” užtruko 7-tą metų, kol pasisekė visai šeimai į Ameriką imigruoti.

Čia Elvyra tenkinosi tuo, kas mano uždirbama, augino vaikus, sielėjosi talkindama man, mokytojavu lituanistinėse mokyklose tempdama ir kitų jaunimą, rašė lituanistikos mokykloms “Pratimus”, kurių mokykloms trūko. Dabar, vaikuose matydami savo atspindį, džiaugiamės keturiais anūkais.

LDB. — *Esate Liet. Politinių Kalinių S-gos pirmininkas, buvote VLIK-o Politinės Komisijos narys, dabar įsijungėte į VLIK-o valdybą. Kaip atrodo šiuo metu lietuviškieji veiksniai, ar jie atlieka šio meto reikalavimus?*

Per kalėdas 1988 m. susitinka 4-ios generacijos: Pilypas ir Alvyra Naručiai, dr. Romas ir Dainė Quinnai su dvinukais — Tomuku ir Kristina, Marius ir Rasa Kasniūnai su Juliuku, močiutė Natalija Lukoševičienė (94 m.), dr. Vytautas ir dr. Jolita Naručiai su Aru.
Meeting of 4 generations during Christmas, 1988.

P. Narutis prie vieno iš savo projektų: “State-of-the art computerized Test Facility” Electro-Motive Div. GMC, Lagrande, IL.

P. Narutis with one of his projects: “State-of-the art computerized Test Facility.”

PN. — Pasigirsta balsų, kad mus ištikę įvykiai Lietuvoje, kuriems esame nepasiruošę. Nemanau, kad nepasiruošę.

Turime VLIK-ą, Amerikoje ALT-ą, kurie remiasi organizacijų sistema. Turime Lietuvių Bendruomenę, kuri apjungia teritoriniai lietuvius visame pasaulyje. Tos dvi sistemos igalina judinti visą išeivijos visuomenę. Nepriklausomos Lietuvos diplomatai didžiųjų valstybių pripažinti. Tuo galime didžiuotis.

Kovojančios tautos, o taip pat ir kovojančios išeivijos pastangos po 49 metų laimėjo tiek, kad dabar Lietuvoje prasidėjo normali okupacija. Sakau — normali, nes iki šiol Stalinas buvo “išvaduotojas” ir Lietuva “išlaisvinta”. Dabar Stalinas — kriminalistas, kuris Lietuvą — okupavo.

Šios sunormalėjusios okupacijos metu PLB pirmininkas jau galėjo tarti žodį pavergtiesiems tiesiogiai, VLIK-o pirmininkas tiesiogiai kalbasi telefonu su LLL vadu Terlecku. Nepaliekamas ramybėje ir Gorbačiovas: Liet. Pol. Kal. S-ga yra įteikusi per Prezidentą Reaganą laiškus ir Gorbačioviui.

Vadinasi, ir VLIK-o ir PLB-nės su kovojančia Lietuva ryšiai yra labai tamprūs. PLB, VLIK-as ir ALT-as reaguoja visur, planuoja viską vieningiau negu betkada prieš tai. Raginama ir privati iniciatyva. O ypač mūsų spauda viską stebi, viską mato, gyvai diskutuoja. Visa tai rodo gyvą demokratinę sistemą. Manau, kad šiame Maskvos vedamame psichologiniame kare nesame pasimėtę.

LDB. — *Ačiū už įdomų, istoriškai vertingą pokalbį.*

Brangūs kovotojai, tautinio darbo apsaugos talkininkai!

Prieš keletą dienų Lietuvių Aktyvistų Fronto vardu buvote pašaukti į žūtbūtinę kovą — s u k i l i m a — prieš žiauriausią mūsų tautos priešą ir valstybės naikintoją — Maskvą — Staliną — bolševikus.

Petis į petį susikibę kovojome. Apsaugojome Kauną, užtikrinome veikimą Kauno radijo stoties ir radijofono. Iš čia buvo pajudinta visa lietuvių tauta lemtingai kovoti. Nors ne iš Vilniaus, bet iš Kauno, geležinio vilko garsu prabilome į visą pasaulį: „Lietuva tėvynė mūsų!.. Lietuva yra laisva!..”

Ne tik prabilome, bet Jūs savo herojiška mirtimi atžymėjote, kad lietuvių tauta nori būti laisva. Mes, likę gyvieji, savo ir Jūsų tylinčiomis lūpomis kreipiamės į laisvos Lietuvos plotus išgyjuojančią Vokietijos kariuomenę, į jos Vadą, Adolfą Hitlerį ir į visą pasaulį:

- *Lietuva sukilimu numetė Maskvos uždėtą jungą — okupaciją!*
- *Lietuva turi savo Laikinąją Lietuvos Vyriausybę!*
- *Lietuva yra laisva ir nori būti laisva!*

Jūs, brangūs broliai, savo kruvina auka po žiaurių bolševikinio teroro metų atkūrę Nepriklausomą Lietuvą, ilsėkitės ramybėje. Šiandien prieš Maskvą pakeltus ginklus mums atima, reikia grąžinti. Bet mes, gyvi like, išipareigojame budėti ir ginti savo krašto laisvę ir nepriklausomybę.

Amžinąjį atilsį suteik, Viešpatie, tiems, kuriuos, kovojančius už Lietuvos laisvę, pasišaukei pas save!

*Pilypas Žukauskas
1941 birželio 26 d., Kaunas*

1941 birželio 23 d. sukilime žuvusieji:

Abramavičius Vincas, Andriuškevičius Juozas, Apeckis Aleksas, Balčiūnas Stasys, Baracevičius Česlovas, Bartkevičius Petras, Bažinskas Pranas, Bieliauskas Jonas, Bimba Jonas, Blažauskas Pranas, Braukyla Balys, Bučelis Stepas, Bukauskas Jonas, Butkus Aleksas, Ciplijauskas Kestutis, Čepulis Stasys, Čibirka Juozas, Dabravolskis Bonadas, Dabravolskis Kasparas, Danilevičius Povilas, Daugėla Pranas, Daukša Adomas, Degutis Pranas, Denčiauskas Antanas, Dočkus, Dranseika Balys, Dženkaitis Jonas, Eidukevičius Vladas, Elvis Gustavas, Gegeckas Juozas, Giedraitis Liūdas, Grazdauskas, Grinius Povilas, Grivickas Vincas, Grubuncas Vladas, Gudavičius Stepas, Gulbinas Petras, Gurevičius Antanas, Gustaitis Benjaminas, Gvardzaitis Antanas, Jančys Jonas, Janušauskas Vytautas, Kazys, Janušis Feliksas, Daugėla Povilas, Jucius Albertas, Judickas Antanas, Juodsnukis Antanas, Juozaitis Antanas, Juozapavičienė Ona, Juozapavičius Vincas, Jurkevičius Zigmąs, Juškevičius Martynas, Kačikonis Stasys, Kaminskas Jonas, Kaškevičius Kazys, Kavaliauskas Antanas, Kazlauskas Antanas, Kiaušas Jonas, Kiela Juozas, Kiltinavičius Kazys, Kirla Juozas, Krasauskas Pranas, Kudokas Vytautas, Kulakauskas Bronius, Kupstys Antanas, Labutis Petras, Lapas Viktoras, Laurinavičius Antanas, Lukauskas, Maciulevičius Juozas, Mačiukaitis, Maliauskas Mečislovas,

Marčiukonis Stasys, Margelis Vladas, Martišauskas Stasys, Mataras Stasys, Matula Kostas, Matulaitis Bronius, Matulis Kazys, Milašius Kazys, Milčius Andrius, Mileris Viktoras, Milvydas Juozas, Misoras Juozas, Mozuraitis Juozas, Navadunskis Juozas, Nedzinskas Vladas, Nenis Stasys, Norkūnas Antanas, Padolskis Juozas, Paulavičius, Pavasartis Simonas, Petraitis Juozas, Pilyponis Aleksandras, Plotavičius, Poderys Stasys, Pučėta Andrius, Purvinskas Povilas, Radvila Andrius, Ragatovas Jonas, Radžiūnas Steponas, Rakauskas Steponas (Henrikas), Rimkevičius Voldemaras, Ropas Vladas, Rudminas Vytautas, Ruseckas Vacius, Ruseckas Kazys, Sabaliauskas Stasys, Sabačinskas, Savickas Antanas, Savulionis Juozas, Savulis, Skerstonas Alfonsas, Skipitis Ignas, Skrupelis Vladas, Skrinius Dionizas, Skučas Bronius, Stabačinskas Augustas, Stanevičius Juozas, Stasiūnas Simas, Steikūnas Arvydas, Steponavičius Alfonsas, Strašinskas Kazys, Stravinskas Kazys, Surošas Česys, Svetkauskas Antanas, Šileika Juozas, Šimkevičius Vaclovas, Šimanauskas Viktoras, Škiudas Jonas, Šleževičius Viktoras, Šliteris Algirdas, Tamošiūnas Petras, Tiškevičius

Zenonas, Trainavičius Algirdas, Tugan-Baranauskas Aleks., Ulosas Gediminas, Varanavičius Antanas, Vasiliauskas Alfonsas, Vaškelis Povilas, Vaškela Antanas, Venožinskas-Vienažingis Antanas, Venskūnas, Virbickas Petras, Visockis Juozas, Vitartas Vacys, Volungevičius Vincas, Vyšniauskas Juozas, Zidrauskas Pijus, Zizas Aleksandras, Žadrockis Pijus, Židžiūnas Aleksandras, Živatauskas Antanas, Žižiūnas Kazys, Žukauskas Juozas, Žukauskas Zigmąs, Žurevičius Juozas ir penki neatpažinti partizanai. Sukilime žuvo **162 partizanai**.

Visi žuvusieji už laisvę iškilmingai palaidoti Kauno kapinėse.

Iš P. Naručio archyvo

Česlovas Valdemaras Obcarskas

LIETUVA

Vasario 16 paminėti

Lietuva.

Vieno žodžio pakanka, —

Ir širdy vėl suskamba

Tavo upės, šilai — —

Išauginus Maironį, Kudirka, Sruoga,
Maceina

Tu Brazdžionio ir Nykos žodžiais tyrais
pražydai.

Lietuva.

Nevėžis. Neris ir Dubysa, Merkys.

Ir galingas Nemunas teka platus.

Daukanto, Valančiaus ir Šliūpo

Numylėtoji žemė.

Mūsų Patriarcho Basanavičiaus

Vilniuj 1918 metais

Nepriklausomą paskelbta.

Lietuva.

Tai Vaižganto, Krėvės ir Vienuolio tėvynė.

Donelaičio ir Jakšto iš miego gilaus
prikelta

Lietuva.

KALĖDOS

Pas mane Kalėdos atėjo

Japoniška šerkšno šaka,

Kur viršūnėj, lyg žvaigždė spindėjo

Sidabrinė nakties valanda.

VĖJAI

Narsūs vėjai per žemę praėjo.

Ir pradingo visatos rūkuos, —

Vien tik tylinčios eglės virpėjo

Begalinio kraujo žieduos.

KATEDROS BOKŠTAS

Katedros bokštas sminga į aukštį,

Kol pasiekia skliautus ir žvaigždes,

Ten kur mėlyną pasakų paukštį

Aš paleidau tolyn per erdves.

DAINA

Man daina, kaip šviesa pasirodė

Ten aukštai sidabro skliautuos.

Ji per visą žemę perbėgo

Ir krauju įaugo Lietuvos ažuoluos.

POETAS

Tavo akys — dvi mėlynos gėlės —

Spindi tarytum žibuoklės. Nakty

Eini per bekrastės visatos alėjas.

Perėjęs žvaigždynus, erdvėje girdi:

Teka upės tavo pasauliuos,

Tyvuliuoja marių bekrasčių vanduo,

Pakrantėj susėdę, žvejai svajoja

Saulę ir vėjus. Tavo sapnuos

Šviesios gintaro pilys, ir girios

Ošia bekrastės pilnos balsų istabių.

Mėlyni paukščiai rytais nubudę gieda

Tyrą džiaugsmą iš kito pasaulio krantų.

Tavo akys — dvi mėlynos gėlės —

Spindi tarytum žibuoklės. Nakty

Eini per bekrastės visatos alėjas —

Ir nuostabias pasakas mums vis seki.

ILGESYS

Žiemos perspektyvoj

Miega didžiulis numiręs parkas.

Sušalę, negyvi rožių kerai

Ir medžių nuogi kamienai

Amžino miego glėby vis laukia

Ateinančio tolimo, tikro pavasario.

SEKMINĖS TĖVIŠKĖJE

Prisimeni,

Kaip mes keliavome artėjančiosios vasaros
miškais,

Ir žemė aplinkui gėlėm mirgėjo.

Per pievas bėgantys permatomi upokšniai

Skaidriom srovėm sruveno į galias upes.

Miškuose supos pumpurai, į šviesą
išsiskleidę,

Ir saulė švietė. Gaivingas vėjas,

Grįžęs iš toli, dainavo eidamas laukais.

O toluoj mirgėjo gimto miesto bokštai;

Varpų aidai virpėdami šventadienio

didingą šventę skelbė. —

Ir mes žinojome: Sekminės jau čia pat!

Taipėjome laimingi saule spindinčiais

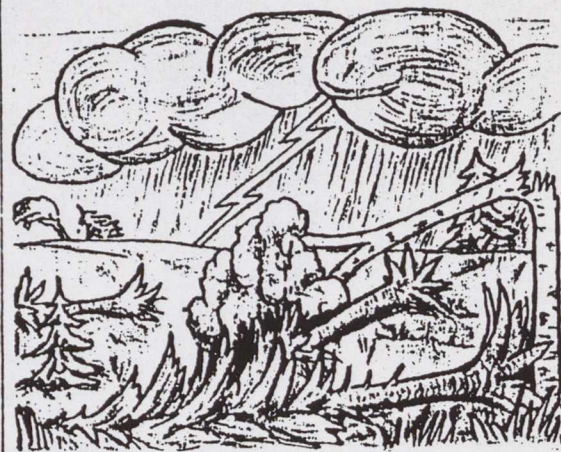
takais,

Sugrįžusios vasaros džiaugsmingos šventės

lydimi.

ČESLOVAS VALDEMARAS OBCARSKAS

AUDRŲ IŠRAUTI MEDŽIAI

ŠALTINIS

Pirmajame savo eilėraščių rinkinyje „Laikai neša žmones“ (1974) Č. V. Obcarskas vaizdavo žmogų laiko tekmeje, į jį žiūrėdamas iš filosofinio taško. Iš kitų debiutantų autorius išsiskyrė daug gilesniu, mintingesniu turiniu, alegorine kalbėsena ir impresionistiniu formos charakteriu.

Nedaug poetas pasikeitęs nė dabar — peizažas neišnyko, su peizažu jis labai suaugęs, o jo spalvos dar tirštesnės, daugiau sielvarto, skausmo dramatiškumo ir „weltschmerzo“. Jam sielvartu ošia miškai rudeniniai ir gilų liūdesį snara topoliai; jam bangos meldžiasi, o vulkano kakta kaip karūna.

Šiame „Audrų išrauti medžiai“ rinkinyje, tas nauja, kad autoriui pro vaizduotės sukurtą pasaulį ryškiai prasikiša realistinis pasaulis, toks brangus ir neužmiršamas kiekvienam lietuviui, ypač šiuo atgimimo momentu — Lietuva su Vasario 16-tąja, Vincu Kudirka, Vilniumi, Sekminėmis tėviškėje, o kryžkelėse rymantys Rūpintojėliai traukia prie jų kojų „užbaigti savo gyvenimą“. Juk tai ne vien poeto, bet ir daugelio išeivių svajonė.

VĖLIAVA IR SMĖLIS

Prie apleisto tako tyluma ir rožės.

Saulė jau pakilus danguje.

Vėliava kraujuota ir geltonas smėlis.

Nesupiltas kapas... Nebaigta daina...

Vienas tarp nepažįstamų

Fragmentas iš naujo romano „Meškos maurojimo metai“.

K. Barėnas

Štai ir vėl nebėra ramybės nuo sekmdienio ryto!

Pasibarbeno brolis, iėjęs prisėdo, bet tuoj ir vėl atsikėlė. Jau kažkas negerai! Jau užbėgo su kažkokia bėda, jeigu net ramiai pasėdėti negali. Ar sakys, kad neturi pinigų namų skolos ratai mokėti? Dar ir atsibeldė taip anksti. Ignacas ką tik išsirito iš lovos ir užsikaitė vandenį arbatai.

— Ar su žmona susipykai, kad jau gyvas taip anksti? Iš namų išvijo? Ką? — šovė į galvą pajuokauti.

— Slavą dar lovoj palikau.

— Kas gi gero pas jus?

— Gero? Kas čia bus! Žinai, kalbėjo, kalbėjom ir sutarėm į Ameriką važiuoti.

— Nauja pora kaliošų! Ar galvelės peršalo? — Patylėjęs, kol apvirškins tokią nuostabią naujieną, irzliu balsu pradėjo. — Į Ameriką! Keista. Tiesiog keista! Ar manai, kad ten stogai blynais denti? Tik griebk ir kumžlok. Kad būtumėt vieni du. Dabar gi vaikučiai...

— Slava labai nori. Gula ir kelia, ir jai vis Amerika ir Amerika.

— Slava, matyt, tave į pragarą nuvestų, ne tik į Ameriką, — jau truputį aprimęs burbtelėjo Ignacas, bet brolis tarytum nė negirdėjo, nes tuoj pakišo savo įrodymus:

— Ten vis tiek geriau negu čia. Matai, važiuoja ir važiuoja žmonės.

— Važiuoja, taip, bet iš kur tau atėjo į galvą toks noras? Čia ir namus turi ir darbą neblogą. Nebus ir ten pyragai. Pradėsi viską iš naujo.

O ką gi Kazulis? Jis vėl savo!

— Kad Slava baigia išužti galvą. Važiuokim ir važiuokim, diena iš dienos. Teta parašė jai, tai dabar ir dieną tik apie Ameriką ir Ameriką ir miegodama trubūt apie ją kažką murma.

— Kas tik Slavai ant seilės užaina, tu tuoj ir šoki vykdyti. Gera pasakyti: važiuojam! Čia juk ne iš tekstilės perbėgti į plieno fabriką. Namus turim, tai ką su jais darysim? Bloga buvo pas svetimus gyventi, tai šiaip taip įsitaisėm savo pastoge. Kur dabar ją dėsime, jei jūs išvažiuojat? Išsipustysi ir nuvažiuosi kaip stovi, be nieko. Ką, ar ta teta tokia turtinga, kad laikys jus? Iš kur žinai, kad tuoj gausi darbo? Kai tetai nusibos tokia krūva valgydinti, tada graužit nagus, kad kvailai padarėt. O nuvažiavę grįžti, aišku, jau nebegrįšit.

Brolis klausėsi tų įrodinėjimų tylėdamas, tik kartais brūkstelėdamas pasidraikiusius plaukus ir ranka pasigrabaliuodamas apie smakrą. Klausėsi, rodos, kantriai, o kai Ignacas aptilo, tuomet atvertė šviesesnę pusę.

— Kaip nors iškursim. O dėl namų kokia čia bėda? Tau paliks. Atmokėsi man dalį ir turėsi namus.

— O kam man jie reikalingi? Vienas visuose namuose!

— Prisileisi nuomininkų, kaip Robinsonienė, ir karališkai gyvensi.

— Ačū tau už patarimą! Žinai, kad aš turėjau kur gyventi, bet rūpėjo, kad ir jūs žmoniškai išikurtumėt. Dabar ir vėl viskas nueis vėjais. Dar, Kazuli, jeigu norit žinoti, man toli gražu neužtektų pinigų tau atmokėti.

— Pasiskolinsi kur nors.

— O kiek tu kada pasiskolinsi? — Ignacas jau lyg ir pikčiau paklausė, bet tuoj grįžo į ramų toną. — Ne, vienas tai čia negyvensiu. Lopyk stogą, rūpinkis šiuo ir tuo, bėgiok sąskaitų mokėti, kviesk, kad kas elektrą ar ką pataisytų... Ne, ne. Iki šeštadienio galutinai apsigalvokit, ir tada einu pas agentus, tegu skelbia, kad parduodam.

— O kur tu gyvensi?

— Aš? — ir Ignacas atsiduso, nes tuo metu neturėjo supratimo, kur ieškos, kur prašysis. — Vis kur nors gyvensiu. Gausiu kambarėlį ir gyvensiu. Bėda tik tie namai. Čia pirkom, čia vėl parduosim, — ne, rodos, ne skundėsi jis, o ramiai dėstė, nors kažkur širdies kamputy ir jautė skriaudą. Blaškosi brolis, o jis dėl to namus pirkinėja ir pardavinėja tik, matyt, pagal brolienės užmačias.

Likęs vienas, mintimis dar lakstė apie tuos namus. Stogas, jau kelis kartus lopytas, gal ir palaikys kokį pusmetį nerpakiures. Išklurusią tvorą abu su broliu pastiprino. Darže auga Slavos sodintos gėlės, ir dabar kaip tik išsikėtoje žydi geltoni ir rausvi jurginai, ir bulvienojai jau susmukę matyti jam pro langą tose vagose, kur ji pasisodino bulvių. Jie nors tas bulveles tegu nusikas! Ir tie jurginai jiems turėtų šviesti pro langą.

Jei jie išvažiuotų, kas tada krapštytųsi, kad piktžolės neužkerėtų daržo? Jis, aišku, jis. Jo bus tie nameliai ir daržas. Jo? Staiga be jokių pastangų atėjo į galvą posmas:

Nameliai mano brangūs,

Man visur patogų,

Bet niekur nėra tiek laimės,

Kaip po jūsų stogu.

Ir jis čia sėdės vienas? Ne-e! Apsisprendęs jau kartojo tik pirmąsias eilutes. Taip, jam visur bus patogų! Patogu, patogų, patogų ir ne po savo stogu.

Brolis tą pačią dieną antrą kartą atidunksėjo laiptais. Važiuoja jie, nebėr jokių kalbų. Jau ir dokumentus turi išsirūpinę — spalio mėnesi turėtų sėst į laivą.

— Ak, tai šitaip? — Ignacas nustebo, bet susivaldė ir nepasakė broliui: slapukas! Jeigu

taip, tai tegu. Nieko jau nebepakeisi. Tik be reikalo pirma jis dar įrodinėjo, kad gal ir beprasmiška važiuoti.

Ramiai kalbėti gal nuteikė ir nusistatymas, kad vienas čia tikrai negyvens.

— Gera, jeigu taip, — dar pridėjo. — Vadinas, parduodam.

Ir prie vartelių greit ant stulpelio buvo iškabinta lenta su užrašu „For sale“.

Tos pat dienos vakare jis užsuko pas Mamulius. Mykolas vis pasiskųsdavo, kad turis netikusį gyventoją.

— Ar norit gyventoją? — iš tolo pradėjo.

Gyventoją? Vieną kambarį jie tuščią laiko, tą šalia Orino, nes Gailutis išėjo. To nebenorėtų jau užleisti niekam. Ar koks svečias užsuka, tai bus kur pernaktvoti. O tame tavo buvusiam butely kol kas gyvena Juozukas Papilionis. Jam jau kelis kartus buvo sakyta: arba susitvarkyk, arba pasieškok kitos vietos, nes savaitgaliais vis parsibaladoja apie vidurnaktį pasigėręs. ir kad tau mieogtų! Tada jo vieno pilni namai. Ir dainą užplėšia, ir kartais radiją visa gerkle užleidžia. Išsipagiriųjęs, tiesa, ima atsiprašinėti. O koki tu gyventoją siūlytum jiems?

— Save.

— Namus gi turi.

— Turiu, bet greit jau bus po namų.

— Tikrai tau nesiseka, — išklausiusi pasakojimą apie brolio šeimos kelionę į Ameriką, apgailėjo Agnė Mamulienė. — Perki, parduodi ir vėl perki ir parduodi. Vargšas tu!

O jie, žinoma, išprašys Papilionį, ir tu eik ir gyvenk. Gal nepatogu išgyvendinti žmogų? Ignacas dar varžosi. Nieko, nieko! Juozukui, sako, ir per brangu, jam užtektų vieno kambarėlio. Mamuliai vienas per kitą mini pavardes viengungių lietuvių, kurie blaškosi Dongdingtone. Tik keli tėra tokie, o šeimos turi namus ir laukia, kad kas paprašytų kambario. Net airius apsinaminusieji priima, su kuriais dažniau daugiau bėdos negu jiems su Juozuku. Tas gi nei vagis, nei koks sukčius ir nuomą laiku sumoka, tik prisigėręs nepakenčiamas. Tai jį ir priims, kaip Mamulis spėja, bet kuris namų savininkas.

Agnė dar vis tebekalba apie tuos viengungius. Tegirdėjo ji tik apie vieną. Kokia jo pavardė? Lapatinskas, o gal Lapinskas ar Lapašinskas. Neatsimena ir Mamulis, ir žmonos vardijamos pavardės jam atrodė girdėtos ir negirdėtos. Ogi velniai žino! Gal Lapatinskas ar Papatinskas. Nei jis pažįsta, nei kada susitikęs buvo. Bet tai jam mažareikšmis dalykas, nes po kelių savaitių štai ne koks Tinskas Lapašinskas, bet Kaušpėdas atsikraustė. Jų namas tada dar nebuvo parduotas, ir Slava rodinėjo norintiems pirkti jį.

Pagaliau indas apžiūrėjo keletą kartų, dar apklausinėjo Slavą ir nupirko. Gerai, Ignacas atbėgo pasirašyti dokumentų. O kai jiems atskaičiavo pinigų, Ignacas dar vis ne į kišene svarus dėjo, bet laikė saują ir tylom žiūrėjo į brolių.

— Žinai ką? Še imk ir šiuos, — ir ištiesė broliui tą pluoštą.

— Ne! Kaip čia aš?!

— Imk. Slavos teta sau, jūs — sau. Pakvietė, gerai, važiuosite, o kai jai nusibos... Imk.

Paėmė jis tą gniužulį svarų.

— Ačiū. Kai uždirbsiu, grąžinsiu.

— Gerai. Grąžinsi.

— Bet tu lieki be namų ir be pinigų.

— Užteks man, Kazuli. Kiek čia vienam žmogui reikia! Patys niekai. Neprapuoliau iki šiol, gal ir toliau seksis neprapulti. Matyt, esu laimės vaikas.

Kai pardavė namus, Kaziukus ištiko tikra bėda. Kur jie pasidės? Dar net ne spalys, dar tas laivas, kuris gabens juos į Ameriką, velniai žino kur puškenasi, o namus nupirkęs indas nori tuoj pat į juos atsikraustyti savo šešis vaikus ir žmoną. Kur jis tau begyvens nuomajamam bute ir mokės ten ir čia! Nešdinkitės sau su visom grūšnelėm! Jis ir sugabeno visą šeimą, ir vaikai suklego abiejuose aukštuose, ir šeiminkė jau jautėsi indė. O kurgi dingti Slavai, taip staiga užkluptai? Ji tikėjosi, kad čia prateps iki tos dienos, kurią sės į laivą, bet indas nesileidžia į kalbas. Tai apibėgiojo ji savo pažįstamus ir nepažįstamus tautiečius jugoslavus ir gavo kambarėlių, bet visiškai tuščią. Savo baldus kraustydamiesi jie žadėjo parduoti tegu ir už pusę kainos.

— Kurgi jūs miegosit, jei išveš baldus? Ar po stalų, o ir jo neturėsit? Matot, kad kambarys tuščias, — išpėjo šeiminkė. Tai ir susikrovė viską ir paskui žargščiojo tarp baldų, o kai atėjo laikas pajudėti, baldus paskaitė jiems už nuomą. Tik penkias savaites pagyveno ji čia! O šeiminkė nė į kalbas nebesileidžia. Kai prieš išvažiuodami išvakarėse jie pasikvietė Ignacą dar kartu pabūti, Slava pašūkaudama skundėsi, o Kaziukas stengėsi apraminti ją. Pritildyk balsą, sakė, nes, kai išgirs, nelauks nė ryt-dienos, kol patys išeisim, o tuojau pat išmes mus. Slava, žinoma, nerodo baimės: šūkauja ji vokiškai ir tiki, kad šeiminkai nemoka tos kalbos ir nesupras.

— Moka, — Kaziukas dar vis priekaištauja žmonai. — Tiek tik moka. O tu nieko juk nepakeisi. Užmiršk! Užsidirbsim dolerių ir gyvensim.

Tada sunkiai sekėsi apraminti Slavą, o kai rytojaus dieną Ignacas lydėjo juos į stotį, moteris buvo ne tik rami, bet atrodė lyg apsnūdusi. Ką, ar ji ima barbituratus? Kaziuką nedrįso klausti, kas jo žmonai yra. Gal tik nemiegojusi. Atsisveikindama ji apsikabino. Aufwiedersehen, Ignacas! Jis apkabino jų sūnų Draždą ir dukrelę Slavą jauniklę. Kol kartu tuose pačiuose namuose gyveno, priprato prie tų vaikučių, o dabar jie tau, onkeli, sako sudie,

maišydami vokiečių ir anglų kalbas, ir motina iragina juos į vagoną.

— Aufwiedersehen, sweetheart, — pratarė Ignacas pro pradarą langą galvą kištelėjusiai mažajai Slavai, o didžioji tuomet šyptelėjo. Kaziukas dar tebestumdinėjo savo ryšulius.

Kai traukinys pajudėjo, Ignacas pajuto, kad vėl lieka vienas. Tegu Kaziukui už viską labiau rūpėjo Slava ir vaikai, bet jis kažkaip dar jungė jį su Kaušpėdų gimine, su gimtuoju kampu — Gailiais. O dabar jis bus vėl vienas, vienas, vienas!

Traukinys pasisukime dingo, ir nebėr nieko. Kelintas jau kartas, kai jis šitaip atsisveikina? Šiendieninis atsisveikinimas atgamina senesnius laikus. Kaziuko šeimai nors sudie pasakė, o išvežamiems nė žodžio negalėjo pratariti! Ak, visi tie atsisveikinimai ir išsiskyrimai nuo pat Jokūbo gatvelės!.. Dabar jau nebebus kam ištieti ranką. O ir su šitais išvažiuojančiais ar dar pasimatys kada? Turbūt ne.

Išsiskirdamas su broliu, Ignacas nudejavo:

— Žiūrėk, ko gero, ir nebepasimatysim, išsiskiriame amžinai.

— Manau, kad ir tu atvažiuosi. Amerika vis jau, sako Amerika.

— Aš? Na, ne, nemanau. O ko gi aš ten? Duonos ir čia dabar ir juodos ir baltos jau pakankamai yra.

— Amerika, žinai, sako...

— Kas sako? Slava? — o ji tuo metu gaudė iš vagono išsiritusį ir peronu tolyn bėgantį Draždą. — Nė tavęs niekas negirdėjo kalbant apie važiavimą, kol Slava nesugalvojo. Ar ne taip?

— Gal ir taip. Bet dabar jau ir aš...

Traukinys tolo. Ignacas dar stovėjo. Nieko jau nebematyti, tai ir eis jis. Žadėjo popiet dar grįžti į darbą, bet jau pavėluota, jau pusvalandis, kai po pertaukos mašinos terška. Tai nuo stoties pėsčias ir žingsniuoja pamažėli į namų pusę. Saulė dažnai šypteli iš po smulkių debesų, o visur aplinkui matyti, kad jau visiškai ruduo. Kur šaligatvyje medžiai auga, ten prikritę lapų, kurie čiurkši po kojom, nes kažkada apie parytį lijo. Nei saulė, nei tie rudeni liudijantieji lapai žemėje nepatraukia jo akių: dar vis atsisveikinimai tebeisisuko galvoje.

Staiga susigriebė: o ką gi ir namie? Ims ir užsuks į barą ir pasėdės su bokalu alaus. Staliuką laisvą rado atokiam kampe ir, tarytum labai ištroškęs, dideliais gurkšniais nusiurbė iš karto visą trečdalį stiklo. Gal prasisklaidys tie galvą užėmę atsisveikinimo debesys. Baro salė didelė, ir šiuo metu tiršta joje žmonių. Garsiai jie šnekasi, klega, užia, ir Ignacas išsamonina, kad jis čia vis tiek vienas net ir tada, kai aplinkui dešimtys žmonių. Gal ir gerai, kad vienas tarp nepažįstamų.

Sustabdė jis akis ties vienu, ties kitu staliuku, ties stoviniuojančiais, ateinančiais ar išeinančiais, bet tas žiūrėjimas neišblaško savų minčių. Dairydamasis nejučiom išbaigia alų ir, matydamas tuščią savo stiklą, apsisprendžia: gers dar vieną. Laiko dar yra. Dabar jau

stengėsi lėčiau gurkšnoti, kai sąmoningai prisikišdavo stiklą prie lūpų. Tačiau kai lyg filme jo vaizduotėje pasirodo savo Jokūbo gatvelės kieme senutė Ragaišienė, išleidusi ji pro duris ir laukianti, kol Ignacas pasuks už mokyklos kampo, žiūrėk, bokale beliko jau tik pora gerų gurkšnių!

Trečias nebelindo taip greitai. Šikart gerdamas prisiminė Veronikos Linkevičiūtės ašaras ligoninės kieme ir ilgą draugystę su ta mergina. Švystelėjo ir jos tėtutėlis ir mamytė ir paskui daktaras Daniliūnas. Gana! Baras po truputį tuštėja. Pakilęs eiti, šyptelėjo. Jeigu namon grįžęs sutiktų mamulienę, imtų turbūt ir pasakytų:

— Pasigėriau kaip gaidys!

Taip jis šuktelėjo Monikai, kai grįžo aplaistęs su Daniliūnu gimnazijos baigimo atestata. Tačiau parėjęs nusprendė, kad nei pasigėrė, nei ką. Tik truputį apdujo, tai nėra ko ir apsišaukti prieš žmones. Pakeliui nušturpo ir susisegiojo švarką. Vėjas mat jau stipresnis draskėsi negu rytą, ir šaligatviuose sukritę lapai suspėjo pasauti. Ir dangus ištisai aptrauktas pilkais debesimis. Patankins žingsnį — greičiau namo! Diena dar nebaigta, bet jis pradeda jausti alkį. Taigi šiandien liko be pietų! Kažin, ar ta delikatesų parduotuvė turi vokiškos minkštos dešros, kurią jis taip mėgsta ir dabar suvalgytų gerą pussvarį jos? Turi! Ir duonos prašom jam kepaluką.

Iš parduotuvės išeinanti pasitiko lietų. Kol kas tik reti dideli lašai krito į truputį pradžiūvusią žemę ir jam ant galvos ir pečių. Žioplys — be kepurės išskubėjo iš namų! Bet jau čia pat ir namai, tik paskubėk, nes jau rimtai lyja — kerta lietų iš peties.

Valgydamas dairėsi pro langą. Akį patraukia nuo nasturtų lapų atšokantieji lietaus lašai. Nejučiom sukumžlojo pusė dešros, bet jau sotus. Tik išsivirs dar arbatos.

Vis dar lijo, ir vėjas tarpais siūbtelėdavo ant lango vandens po saują, tarytum primindamas save. Galvoje grūdėsi vienas po kito atsiminimų debesys išsivaikščiojo. Tiesiog nutrūko, rodos, tada, kai jis įeidamas praverė parduotuvės duris. Pagėręs arbatos, ėmė snausti. Dar ne vakaras, bet jau ši diena jam lyg ir baigta. Išsities lovoj, o vakare gal pabaigs skaityti Orwellio "Gyvulių ūkį".

Pagalvojęs apie Orwellį, jau gulėdamas pakartojo net kelis kartus jam patikusias eilutes iš to paties autoriaus romano "Devyniolika aštuoni keturi":

Under the spreading chestnut tree

I sold you and you sold me.

(Po išsiskleidusiu kaštonu aš pardaviau tavę, o tu pardavei mane).

Ką gi jis bus pardavęs? Ar vėl užeis į galvą nauja debesų banga? Gal jo kaltė, kad šeima išvežė? Jeigu jis būtų... Ką? Tačiau gal vėjas kitaip pasisuko, kad į langą nebepurkšteli lietaus. Lyja smarkokai, girdėti, kad lyja, bet jis liaujasi kartoti tas eilutes ir ieškoti savo kaltės ir užmiega.

PRIEŠ 50 METŲ NETEKOME KLAIPĖDOS

(Tęsinys iš praeito numerio)

Trumpas tos dienos įvykių epizodas. Buvo jau atvykęs Kauno Lietuvos Užsienio Prekybos Departamento direktorius Jonas Norkaitis, Lietuvos komisijos pirmininkas, Lietuvos valstybinių turtų Klaipėdoje perdavimui Vokietijai (pagal sutartį). Nežinau kieno kvietimu (ar be jo) gubernatūroje, tą popietę atsirado uniformotas SS karininkas, kuris buvo įleistas į gubernatoriaus priėmimų salę, — buvome nusiųsti iš įstaigos viršutinio aukšto: Martynas Brakas, gubernatoriaus teisinis patarėjas, bet iš tų pareigų jau perkeltas į Laisvosios Uosto Zonos direktoriaus pareigas, ir aš, dar vis „kabantis“ gubernatūros valdininko pareigose, kai visi kiti buvo išvykę namo... į Lietuvą. Stebėdamas džiaugiausi J. Norkaičio labai šiurkščiu tonu, kai jis „prausė“ tą aukštą Hitlerio elito karininką, kuris lyg kaimo bernas, nenusiėmęs net kepurės, stovėjo išsižergęs Lietuvos atstovybėje, (tokia tebebuvo gubernatūra), prieš ant sienos kabanti Lietuvos prezidento Antano Smetonos paveikslą. Norkaitis SS-ką išbarė, kad prie gubernatūros, be reikalo ir neprašyta, pastatyta juodmarškinių sargyba ir, jei ji nebus nuimta, jis (Norkaitis) kreipsis tiesiog į Ribbentropą. Ir kągi? Sargybos prie gubernatūros, vėliau ir prie konsulato daugiau nebuvo.

Dar vienas įdomus epizodas, įvykęs dieną ar dvi prieš Hitleriui atvykstant Klaipėdon. Kada naujasis gubernatorius Viktoras Gailius, vienas šviesiausių klaipėdiškių Lietuvos diplomatijos eilėse, paskutinėmis Klaipėdos lietuviškomis dienomis, Kaune dalyvavo ministrų kabineto „maratono“ posėdžiuose, kuriuose svarstė susidariusią Lietuvos, ypač Klaipėdos, politinę padėtį, gubernatūroje buvo likę tik vienas kitas aukšesnis valdininkas, jiems vadovavo likęs gubernatūros reikalų vedėjas, praktiškai tomis dienomis ėjęs gubernatoriaus pareigas (be įgaliojimų). Nepamenu tiksliai kurią (kovo 20, 21 ar 22) dieną gubernatūroje atsirado neseniai Klaipėdai paskirtas Sovietų Rusijos generalinis konsulas Kulikoff, kuris gubernatūros reikalų vedėjo kpt. M. Kukučio kabinete sėdėjo visą dieną, įtakodamas kpt. Kukutį, gerai kalbantį rusiškai, kad šis ikalbėtų Lietuvos vyriausybei prašyti Sovietų Rusijos karinės pagalbos prieš vokiečius; esą nežinoma ar vokiečių kariuomenė, žygiuojanti užimti Klaipėdą, tikrai sustos prie Klaipėdos krašto — Lietuvos sienos; esą sovietų kariuomenė, esanti prie Sovietų Rusijos — Lietuvos sienos, jau laukia traukiniuose ir tik Lietuvai davus ženklą, įžygiuos į Lietuvos teritoriją, tuo atgrasindama vokiečių kariuomenę nuo įsibrovimo į Lietuvą. Gerai, kad kpt. Kukutis buvo kietas su rusų konsulu, teisindamasis, kad negali susisiekti su Kaunu ir perduoti sovietų pasiūlymą; tegu rusai patys kreipiasi į Lietuvos vyriausybę. Ar

Vl. Bakūnas

Hitleris Klaipėdoje 1939 m. kovo 23 d.
Hitler in Klaipėda, March 23, 1939.

sovietai tuo reikalu ką nors darė Klaipėdoje ar Kaune? Tikriausiai, kad ne, kitaip rusai būtų įžengę Lietuvos nuo vokiečių „apsaugoti“ jau 1939 m. kovo mėnesio gale.

Hitlerio Klaipėdon atvykimo išvakarėse kpt. Kukutis buvo beveik nuolatiniame telefono ryšyje su Ministerių Kabineto reikalų vedėju, kanceliarijos viršininku, Vincu Mašalaičiu, gubernatūros slaptų bylų pervežimo į Kauną reikalais. Gubernatūros archyvas buvo didelis. V. Mašalaitis pažadėjo kpt. Kukučiui atsiųsti 7 karinius sunkvežimius, kurių būtų užtekę visam archyvui pervežti bent į Kretingą. Nei vieno sunkvežimio nebuvo atsiųsta! Galiu suprasti V. Mašalaičio padėtį Ministerių Kabinete, kada rūpėjo reikalai ne vien tik Klaipėdoje, ne vien gubernatūros bylos, bet ir visos Lietuvos saugumas ir jos likimas. Porą dienų prieš vokiečiams perimant Klaipėdą, gubernatūros patarėjas administracijos reikalams Pr. Morkus rūsyje pradėjo deginti slaptas bylas. Po kelių valandų pečius užsikimšo ir užgeso. Pr. Morkus išbalęs grįžo į savo kabinetą ir... apalpo.

Gubernatūros slaptų bylų archyve buvo: saugumo policijos pranešimai apie vietinių nacių, komunistų veiklą, bylos iš Kauno ištremtų anti-tautinės opozijos asmenų, dr. J. Pajaujio, maj. Pyragiaus, Justo Paleckio, A. Venclovos, dr. J. Gabrio ir kitų, kuriems buvo leista, ar net įsakyta, apsigyventi tik Klaipėdoje, Saugumo Policijos priežiūroje.

Bylas, kiek tik tilpo, sukrovėme į gubernatoriaus automobilį. Popierius — sunkus, užtai, kad ir didelis automobilis, prikrautas iki lubų, išlaikė tik tiek ir ne daugiau... Buhalterijos skyriaus tarnautojas Kazys Stasiulis buvo paskirtas tą slaptą siuntinį lydėti į Kretingą. Pavažiavus vos 4 kvartalus nuo gubernatūros, Žaliojo gatvėje, automobilis „sugriuvo“, slapti dokumentai atsidūrė pavojuje. K. Stasiulis be žado parbėgo į gubernatūrą su pranešimu, kad toliau važiuoti neįmanoma. Buvo paimtas vokiečių firmos vilkikas, kuris sugriuvusį, su lūžusiu ratu, automobilį, pilną slaptų dokumentų parvilkė į gubernatūros garažą. Niekas nemėgino, net iš vokiečių tarpo, apiplėšti slapto mašinos krovinio. Taip automobilis, su slaptomis bylomis, išstovėjo iki 1940 m., kol Lietuvos generalinis konsulas Klaipėdoje Sovietų-Vokietijos sutarimu buvo uždarytas ir visas inventorių, su slaptomis bylomis, atiteko sovietams. Konsulas nebuvo perduotas rusams, nežiūrint jų mėginimo, net tris kartus, išbrauti į konsulatą. Visas inventorių liko pilnoje tvarkoje. Konsulato rūmų raktą gen. konsulas A. Kalvaitis perdavė Klaipėdos miesto vokiečių policijos viršininkui, palikdamas virš rūmų iškeltą Lietuvos trispalvę. Vokiečių Gestapo darbavosi tuose rūmuose, trispalvei plevesuojant, net tris dienas; rausėsi stalčiuose ir spintose, archyve. Pagaliau nuėmė Lietuvos vėliavą ir raktus perdavė sovietų agentams.

Po to visas Lietuvos gen. konsulato personalas Klaipėdoje, kiekvienas atskirai buvo pašauktas atvykti pas Klaipėdos Gestapo viršininką dr. Frowhan, kuris kiekvienam iš mūsų perskaitė Ribbentropo telegramą, įsakančią policijos vadams apklausinėti Baltijos valstybių konsularinės tarnybos personalą, pranešant, kad jo (Ribbentropo) nutarimu personalui leidžiama pasilikti Vokietijoje, kiekvienas jų turi pasisakyti kokioj vietovėj norės apsigyventi. Aš pareiškiau, kad noriu pasilikti Klaipėdoje. Dr. Frowhan man pastebėjo, kad taip — tik laikinai; gen. konsului Kalvaičiui pasakė, kad visų pageidavimai pasilikti Vokietijoje yra patenkinti, išskyrus Herr Bakunas — taigi mano. Kaip buvusi Šaulių S-gos tarnautoja, gubernatūros valdininką ir antivokiškos spaudos darbuotoją Klaipėdoje, manęs nelabai norėjo leisti pasilikti Klaipėdoje, bet už kelių dienų gen. kons. A. Kalvaičiui telefonu pranešė, kad ir “Herr Bakunas” neturi kliūčių pasilikti Klaipėdoje. Vėliau buvo dėlto “juokas pro ašaras”: pradžioje — nenorėjo man leisti pasilikti Klaipėdoje; po kelių metų, kai vokiečiai buvo okupavę Lietuvą, nedavė man, net mano žmonai, leidimo iš Klaipėdos nuvykti į Lietuvą, net apsilankyti...

Grįžtant prie Hitlerio viešnagės Klaipėdoje 1939 m. kovo mėn 23 d. — diena praėjo vokiečių aukščiausio entuziazmo, demonstruojančio vokišką patriotizmą, ženkle. Hitleris į uostą atlydėtas, lengvos, bet gausios, karinės

Žydai bėga iš
Klaipėdos
Jews leaving
Klaipėda

jūrų flotilos; sėdęs į šarvuotą laivą “Deutschland” Kielio uoste, — išlipo mažame Klaipėdos uoste — tai buvo vokiečių karinio laivyno pajėgumo ir lankstumo demonstracija. Jau iš vakaro uostas ir Dangės upė buvo pilna vokiečių mažųjų greitlaivių, kuriuos vėliau vokiečiai sėkmingai naudojo karo metu. Hitleris atvirame automobilyje pervažiavo iš uosto Malkų g-vė, paskui, Biržos, Laukininkų ir Turgaus gatvėmis stabtelėjo prie Lietuvos Banko Rūmų, ant kurių dar buvo lietuviškai užrašyta “Lietuvos Bankas”, priėmė jau vokiečio Klaipėdos karo komendanto raportą

ir, nužygiavęs prie čia pat Turgaus aikštėje esančio miesto teatro, nuo jo balkono pasakė trumpą kalbą, pareikšdamas, kad nuo tos dienos Klaipėda skelbiama Vokietijos jūrų tvirtove. Tas pvadinimas labai atitiko, — Klaipėda “krito” daug vėliau po Karaliaučiaus, užimto rusų. Klaipėdos igula laikėsi, bet... nebodama Hitlerio “iki paskutinio vyro”, pagaliau pasitraukė į Neringą, net nespėję susprogdinti Klaipėdos uosto svarbesnių įrengimų. Rusai užėmė Klaipėdą 1945 m. vasario 28d.

Kas darėsi Klaipėdoje po Hitlerio “viešnagės”? Klaipėdoje ir krašte per vieną dieną

BAKŪNAS
(Pavardė)

Vladas
(Vardas)

Šakių apskr.
(Gimimo vieta)

Lukšių k. ir v.
(ir laikas)

1908.IX.3.

Šiuo liudijama, kad savininkas šio liudijimo tikrai yra Klaipėdos Krašto Gubernatūros valdininkas kas parašais ir antspauda tvirtinama.

Šis liudijimas galioja iki 1937 m. gruodžio mėn. 31 d.

Klaipėda, 1937 m. VII mėn. 28 d.

Kl. Kr. Gubernatorius

Reikalų vedėjas

Šio liudijimo galiojimas pratęsiamas
iki 1938 m. gruodžio mėn. 31 d.

Klaipėda, 1938 m. sausio mėn. 10 d.

Kl. Kr. Gubernatorius

Reikalų vedėjas

Šio liudijimo galiojimas pratęsiamas
iki 1939 m. gruodžio mėn. 31 d.

Klaipėda, 1939 m. sausio mėn. 6 d.

Kl. Kr. Gubernatorius

Reikalų vedėjas

gyvenimas pasikeitė, kaip diena ir naktis: vokiečiams atsivėrė naujas rytojus, lietuviams — diena tapo naktimi. Lietuviai-veikėjai, klai-pėdiškiai ir “didlietuviai”, buvo suiminėjami, mano nuostabai — neskaitlingai. Gyvenau tada Palangos g. nr. 31, šalia buvo St. Šimkaus įkurta muzikos konservatorija, prieš metus perstatyta į Klaipėdos krašto seimelio rūmus posėdžiams, į kuriuos nuo pat pirmos hitlerinės dienos isikraustė vyr. Klaipėdos Gestapo (Geheime Staats Polizei) apygardai skirtas štabas, išimtinai iš Reicho atvykusių valdininkų. Kovo 24 d. rytą, vogčiomis žvilgterėjau pro saliono langą į Palangos g. Matau — 3 ar 5 pusiau karinio naudojimo atviri automobiliai, prie jų stovi po du gestapininkus ir po kelis civilius, sakyčiau, ūkininkus, dėvinčius sermėgomis. Tų “sermėgių” tarpe atpažinau buvusį Vanagu šaulių būrio vadą Pėteraitį, prieš kelis metus nušovusį vokiečių autonominės valdžios policininką, mėginusį nuginkluoti Pėteraitį kaip šaulių būrio vadą. Kitas “sermėgius” — Klimkaitis, taip pat šaulių būrio buvęs pirmininkas, dar pora kitų lyg ir pažįstamų veidų. Nuėjęs gubernatūron, sužinojau, kad Vytauto Didžiojo gimnazijos direktorius dr. K. Trukanas skundėsi, kad juodmarškianiai (vietiniai naciai) išibrovė į gimnazijos raštine ir “konfiskavo” rašomąsias mašinėles ir kitą technišką inventorių. Kol gubernatūra dar nebuvo likviduota, reikėjo tą inventorių atgauti. Kas tai turi padaryti gubernatūros vardu? Bakūnas. Nuvažiavau į Gestapo įstaigą, prie pat mano buto, prašiau atiduoti gimnazijos turtą, svarbiausia — rašomas mašinėles. Nedidelio ūgio, gerai nusipenėjęs uniformuotas gestapo valdininkas, Schmidke, nulydėjo mane į rūsi, kur buvo ne tik gimnazijos raš. mašinėlės ir pora rankinių skaičiavimo mašinų, bet.. tame pačiame rūsio kambaryje buvo ir Klaipėdos krašto Lietuviškųjų Organizacijų Vykdomojo Komiteto (kurio savo laiku buvau reikalų vedėju) visos bylos — geroka krūva. Žinojau, kad tose bylose buvo ne tik lietuviškųjų organizacijų valdybų narių sąrašai, net ir visos anuolaikinės lietuvių veiklos Klaipėdos krašte planai. Mane į rūsi atvedęs gestapininkas nerodė didelio antagonizmo man, kaip lietuviui, tuo pasinaudodamas paprašiau jo ar negalėčiau paimti dabar kartu ir kai kurias bylas iš to kito kampo. “Imk viską”, — nedvejodamas atsakė Schmidke, ką ir padariau. Grįžęs įstaigon džiaugiausi “nuvogęs” iš gestapo su daugelio klai-pėdiškių lietuvių veikėjų pavardėmis ir adresais sąrašus, kurie netūrėjo patekti (ir nepateko) į vokiečių rankas. Kaip daug vėliau sužinojau, tie, po mano langu atvežtieji Pėteraitis, Klimkaitis ir kiti sekančią dieną buvo paleisti.

Liūdniausias likimas, po Hitlerio “viešna-gės” Klaipėdoje, ištiko nelabai skaitlinga Klaipėdos žydų kolonija. Visi nesuskubo išbėgti iš Klaipėdos, net mokėdami taksi šoferiui 200-500 litų už šeimos nuvežimą iš Klaipėdos

į Kretingą (apie 25 km.) Gaila, ne visi suspėjo pasiekti net Kretingą. Liko jų net 42 susigužusių Stoties gatvės brangiuose butuose, kuriuose jie gyveno. Kaip jiems reikės dingti iš hitlerinės Klaipėdos, pasiekti bent Kretingą? Iš Tilžės jau buvo atvykęs Lietuvos konsulas Sruoga su personalu, bet žydų reikalus tvarkyti su vietinėmis policijos įstaigomis buvau paskirtas aš, gubernatūros palikuonis, kadangi tilžiškiai nenusimanė Klaipėdos politinėje padėtyje, nei senoje, nei naujoje. Likusių 42 Lietuvos piliečių žydų, pavardės, be jokių derybų, sutarimų, su dar senosios Klaipėdos krašto autonominės valdžios policijos inspektoriaus sutikimu ir parašu, buvo sulietuvin-tos: iš Simon — įrašyta — Simonas, iš Katz — Kacas ir t.t. Nesunku suprasti žydų džiaugsmą, kai jie, rodos jau kovo 25 d., palikę savo namuose visą turtą, nešini tik tiek kiek panešė, sėdo į traukinį Klaipėdos stotyje ir nudardėjo Kretingon, Lietuvon. Klaipėdoje likęs žydų tur-tas buvo nacių konfiskuotas. Mano, kaip gubernatūros valdininko žydų misija, pasibaigė su ju išsiuntimu iš Klaipėdos.

Keliom dienom, po Hitlerio atsilankymo, praslinkus, iš Tilžės Klaipėdon persikėlė iki tol ten veikęs Lietuvos konsulas su konsulu Juozu Sruoga ir visu konsulato personalu. Neilgai trukus, konsulą Sruogą pakeitė jau generalinio konsulo titulu iš Kauno atvykęs Antanas Kalvaitis. Visi buvę gubernatūros valdininkai grįžo Lietuvon (dauguma iš jų buvo paskirti į Vilnių), — Klaipėdoje telikau tik aš vienas.

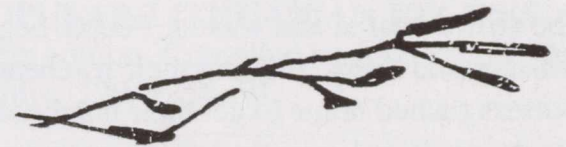
Po Hitlerio “viešnagės” greitai Klaipėdos ir krašto administracija buvo apsodinta iš Reicho atkeltais valdininkais ir dėlto padėtis kiek stabilizavosi bent ta prasme, kad vietinių hitlerininkų išsišokimai prieš lietuvius, nors ir neskaitlingi, buvo sutramdyti. Palyginamai daug lietuvių buvo suimtų ir atsidūrusių Gestapo rūsyje, gi iš ten tolimesnis kelias — kacetas. Nežinau koku būdu gen. konsulas A. Kalvaitis (1928-36 m. konsulas Čikagoje) Klaipėdoje suėjo į gana artimą pažintį su Gestapo viršininku dr. Frohwan, tas padėjo Kalvaičiui iš Gestapo rūsio išgauti apie 60 lietuvių, patekusių ten už menkniekius, daugiausiai už burnojimą prieš Hitlerį. Kalvaičio dėka, tie lietuviai buvo susodinti (per ilgesnį laiko tarpą) į sunkvežimį ir “išmesti” prie Lietuvos sienos ties Kretinga, liepiant bėgti, net neatsisukant į Klaipėdos pusę. Ta operacija Kalvaičiui kainavo daug kavos su benediktinu ir konjaku bevaišinant konsulate dažnai apsilankantį Gestapo viršininką.

Likusieji Klaipėdoje ir jos krašte lietuviai darbininkai (apytikriai 3000) “užgulė” konsulatą norėdami gauti užsienio pasus ir vizas, kad galėtų grįžti Lietuvon. Mat kiekvienam reikėjo gauti leidimą iš Vidaus Reikalų Ministerijos, kad leidžiama Lietuvon grįžti. (Kokia nesąmonė! Lietuviui grįžti Lietuvon reikėjo leidimo!) Procedūra, gen. konsului Kalvaičiui pritariant, buvo palengvinta: Lietuvos vidaus pasai, visų, norinčių grįžti

18-os metų vilnietė Liucija Gruzdytė, kovo 8 d. išrinkta “Miss Lietuva — 89”. Tai pirmieji tokie rinkimai ok. Lietuvoje.

Liucija Gruzdyte, an 18 year old from Vilnius, was chosen Miss Lithuania — 1989 on March 8. This is the first beauty pageant in occupied Lithuania.

Lietuvon, pagal sąrašą supakuoti į maišus, mano buvo nuvežti į Užsienio Reikalų Ministeriją (ne Vidaus R. M-ja), kur automatiškai išduodavo vizas grįžimui į Lietuvą.

Buvo daug darbo besirūpinant Lietuvos piliečių likusiu nekilnojamu turtu, kuri vokiečiai kėsinosi nusavinti dėl, tariamai, nesumokėtų mokesčių autonominei valdžiai. Daug rūpesčių dėl valstybinio turto perdavimo Vokietijai, nes liko namai, fabrikai, bankai, geležinkeliai, uostas ir daug kito valdiško turto, į kuri Lietuva buvo sudėjusi milijonus ir milijonus litų. Buvo nepaprastai komplikuota padėtis. Gerai, kad daugumą tų reikalų spręsti apsiėmė centrinė Lietuvos vyriausybė Kaune, kuri dar nebuvo atsigavusi nuo hitlerinio smūgio, nespėjo daugelio reikalų išspręsti, nes atėjo stalininė audra, nuterijusi visą Lietuvą. Tai jau Hitlerio sėbro Stalino atsakomybė. Tai jau kitas istorijos lapas, kuri rašyti teks istorikams, nepamirštant, pirmoje eilėje, paminėti patrijotų klai-pėdiškių lietuvių, kuriuos naciai nužudė kacetuose, kaip: Albiną Gailių, Martyną Reizgį, Albertą Jonušaitį, Joną Gri-golaitį (iškankintą kacete, mirusį laisvėje), Jurgį Gvildį ir daug kitų nukentėjusių ir kitais būdais.

ENGLISH SECTION

TWO STORIES

by Vytautė Žilinskaitė

The Most Unusual Story

The directors of a large town had thought up an original plan to instill a breath of fresh air into the hitherto moldy, cumbersome format of an annual program.

It was a cold and rainy afternoon. (The way it usually is when you plan a large, public outdoor function.) Half the people who lived in the town flowed over to Brassband Hill, covering themselves with umbrellas and newspapers.

The director stood on the slope of the hill. Satisfied with the large crowd which had gathered, he thundered through the microphone: "Beloved Citizens! We have asked you here to take part in a very different competition which, by virtue of its originality, should bring fame to our town. We would like you to describe a true experience which you have had while living here. Some event which was so bizarre, it approached fantasy. And to the person who will tell the most unusual story, we will award a fine prize!"

The crowd roared and waved. People began to whisper and think, rubbing their foreheads. Reporters rushed home to get their notebooks. Students predicted speech-defying messages. The fishermen and the hunters smiled knowingly at one another.

From the crowd, a housewife appeared. She came up to the microphone and laughingly began her tale: "My neighbor boiled a dishrag instead of a chicken!" She rambled on with such trivia, giggling endlessly as she held onto the microphone.

"Enough!" said the head official impatiently. "Someone else!"

Another citizen stepped forward from the crowd.

"I bought a loaf of bread and found a toothbrush in it. So I ate the bread and brushed my teeth."

No one even smiled.

"Enough, enough!" grumbled the official. "Once more, I will explain. Tell a real fact that is so amazing that when anyone hears it they will holler out, 'It can't be! It can't be!'"

So all the townspeople pondered a little longer, trying desperately to remember something which would astound the crowd.

Another citizen came to the microphone. "I saw this with my own eyes. In the morning they put a roof on the building. In the afternoon, a pigeon sat on it and went right through!"

Then another came. "Once, during a torrential rainstorm, I saw the street-cleaning machine going through the town pouring out water in order to wash the streets."

Throughout his talk, different people nodded their heads and said, "It was that way. It was."

And so up to the microphone other people came and went. One said that three families tried to put their keys into one keyhole because all three families had requisitions for the same home. He went on to say that yesterday an asphalted street had broken open for the seventh time so that tomorrow it could break open for the eighth time, but how? How?

The storyteller flowed on and on like a stream until he was exhausted, and no one said, "It can't be!"

Then, at the very last, hopeless moment, an old, old woman hobbled up to the microphone. Quietly, in a voice shaking from age, she began to speak:

"I'm a very ordinary, plain old lady. I knit and weave clothes for my grandchildren. And

I did not come up here to tell you an unusual story. But I just wanted to tell you, standing here in front of this wonderful apparatus," and she jokingly touched the microphone, "that this would be a good time to use it to express my thanks to certain people. I live," she went on, "in a small room. One time, I felt some plaster falling down from the ceiling. I went to the housing authority. Immediately, they took me in and asked me to sit down. So I sat down. I asked them to repair the ceiling. They said that the next day at eleven o'clock, the workmen would come and make all the necessary repairs. The next day at the eleventh hour, on the minute it was eleven, truly they came. And the workmen repaired everything. Thank you to the housing authority. This is all I have to say." And the old lady moved quickly away.

The entire hill was very silent. Thousands were stunned. Even the officials were numb. The reporters couldn't write a thing because their fingers were frozen from shock.

Finally, the crowd revived. "What did she think she was talking about? Where did you hear of such a thing? Impossible! It can't be!"

Then the head official came to his senses. "The next morning? On the eleventh hour? On the exact minute of the eleventh hour? For a very plain and ordinary old woman?" He kept mumbling to himself, "knitting stockings..."

And everyone in unison proclaimed that this had to be the most unusual story in town.

Orchestral trumpets blared triumphantly. The people grabbed the astonished old grandmother and placed her on a pedestal. And on top of her kerchiefed head, they clapped a wreath of oak leaves.

The head official addressed her. "And now our beloved grandmother, we will present you with your prize. Tell us what kind of gift you would like to have. Whatever your heart desires: a Volga refrigerator, a television with all the accessories. Don't hesitate. In our great Town we have everything."

The old lady thought for a while and then said, "I'm really a very plain and ordinary old woman. How much do I really need? I knit and darn clothes for my grandchildren. So, what I would really need..."

At the bottom of the hill, everyone was silent. "... is a thimble. A plain, ordinary thimble so that when I sew the needle will not prick my finger."

The head official heaved a long sigh. "Truly, you are a wise and unpretentious woman." Overcome with emotion, he touched the oak

leaf wreath on her head. "We will fulfill your need immediately."

A messenger left for the department store. After a while, he returned without bringing the thimble.

"I couldn't find one," he said.

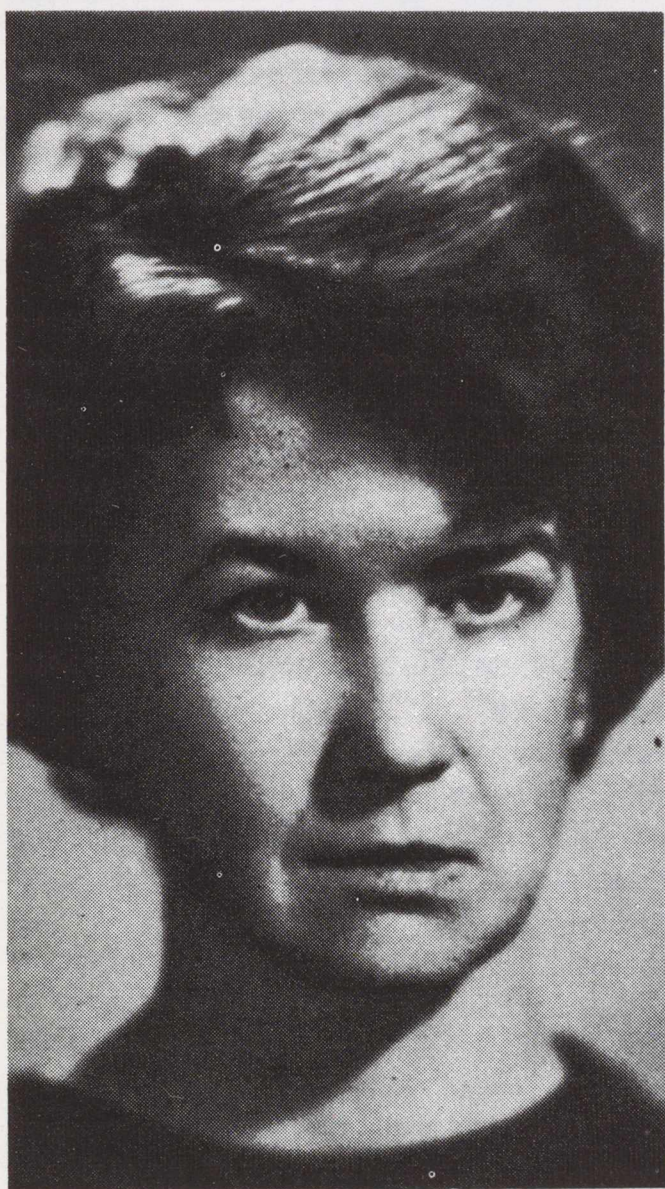
Then about twenty messengers left for other nearby stores and purchasing areas. The crowd waited patiently.

But they also returned without success.

"This is very strange!" the high official shouted.

Then he waited, almost as though he were hoping that a thimble might fall from the sky. A drop of rain fell. The crowd began to disperse. The head official said sadly:

"I regret to inform you, grandmother, that in our great Town..."

VYTAUTE ZILINSKAITE

*VYTAUTE ZILINSKAITE was born in Kaunas, Lithuania, on December 13, 1930. She received a degree in journalism from the University of Kaunas and worked on the editorial staffs of humor and youth periodicals. Starting with poetry and documentary prose, she later excelled in humorous and satirical sketches. Collections of these include, **Angelas virs miesto** (Angel Above a City), 1967; **Romantikos institutas** (The Institute of Romanticism), 1968; **Humoreskos** (Humoresques), 1971; and **Paradoksai** (Paradoxes), 1973. She also writes for children, and some of her books have been translated into Russian and other East-European languages.*

The Carousel

THE OPERATOR OF THE CAROUSEL appeared to be completely bored. Not one child could be seen in the park. Even the wooden horses, with their half-open mouths, looked as though they were stifling yawns. It was catching, and I, too, yawned.

"Where are the children?" I asked out of curiosity.

"Oh, they have been swung enough," replied the operator of the carousel. "Would you care for a ride?"

"I'm too old for that."

It would be embarrassing to be caught taking a turn on the carousel, but I allowed myself to be talked into getting on a horse. As I sat down, the operator started the motor.

"I have to fulfill my quota," he admitted, and with a flourish, he sat on an elephant beside me.

Slowly, the carousel began to turn.

"Do you find this boring?" I asked holding desperately onto the wooden saddle.

"Why now madam," he replied in a hurt tone, "is it possible to be bored while working in a worthwhile area of public service?"

"Worthwhile?" I felt that I must have misunderstood.

"Why, yes. This is an area, a section of public service. There is no such thing as an unrewarding profession in the service of the public," he explained as he urged his elephant on. "Every area of work requires maximum efficiency," he went on, pressing the heels into the elephant's sides, "and undivided attention."

Each time it went around, the carousel moved faster and faster like empty mill stones. My head began to whirl.

"It is important never to stay in the same place," the operator insisted. "That is why we keep moving forward and only forward. Isn't that right?" he asked with a furtive glance.

The wild speed had forced my mouth open and my head seemed to be filled with rushing air.

"Only forward! There can be no deviation from a straight course!" His shouts came effortlessly through the rushing air as he sat astride his elephant like some Maharajah. "How fantastic! Such spirit! Do you know what? We will pledge to increase our four revolutions to six in the same length of time!"

I turned green as a strong wave of seasickness swept over me. Weakly, I began to slide down from my horse.

"Deserter! No mercy!" Angrily, he struck me across my back.

Frantically, I clung to my horse's mane.

"You are improving! You have purpose! Soon, you will even be heroic!"

Letter to the Editor

Dear Editor:

The article in your English Section of December 1988, regarding "The Lithuanian Women," contained an incorrect statement regarding Ona, wife of Vytautas the Great. It was not Ona who "exchanged clothes" with Vytautas, but it was Ona's maid, **Mirga**.

When Vytautas was removed from the prison in Vilnius to that of Kreva, he was permitted visits by his wife, Ona. Together with his wife, Vytautas devised a plan for his escape. To that end, one of the maidservants of his wife sacrificed herself. On the occasion of a visit by his wife and her maidservant Mirga, Vytautas donned Mirga's clothing and, by reason of his slight build and delicate features, he was able to depart with his wife from the prison, unrecognized by the guards. Upon the discovery of the escape Mirga was executed in his stead. Vytautas escaped by means of horses previously prepared for that purpose. He fled to Mazuria for refuge and assistance from his brother-in-law, Janusz, duke of the principality, who was married to his sister, Danutė. Ona died in 1418, long after the above events took place.

Vytautas Beliajus
Denver, CO

BOOKS IN ENGLISH

POPULAR LITHUANIAN RECIPES. The ninth edition. Compiled by Josephine J. Dauzvardis. 129 p. \$6.50.

ENGLISH-LITHUANIAN DICTIONARY. Edited by A. Laučka and A. Dantaitė. 30,000 words and expressions, 590 p. \$10

INTRODUCTION TO MODERN LITHUANIAN, by Dambriūnas, Klimas and Schmalstieg, Third edition, 1980. 779 p. This book is not for young children, has 40 lessons in its main part; reading selection, vocabulary list, grammar exercises, and a map of Lithuania. \$11.

LITHUANIAN COOKERY. Second revised edition, 1980. Compiled by Izabelė Sinkevičiūtė. 326 p. \$10.

Suddenly, the automatic safety brakes of the carousel caught and it began to slow down.

"Did I give you enough turns?" the operator asked.

"O, yes, yes!" I replied. All I felt was an intense fear that I would never again unwind.

In a thundering voice, he boomed through the park, "Five turns in the space of a half-turn! Without any deviation from course!"

Translated by Dorothy Bowen
(from *The Lithuanian Short Story — 50 years*, Maryland Books, 1977)

Perestroika pumps new life into Lithuania's independence drive

By Scott Shane
Sun Staff Correspondent

VILNIUS, U.S.S.R. — At dusk, in a downtown park, nearly 1,000 people had gathered to pay homage to a national hero of Lithuania, Juozapas Kalinauskas, who in 1863 led an abortive rebellion against Russian rule.

Solemnly, almost somberly, the crowd joined in singing patriotic Lithuanian songs. The yellow, green and red flag of independent Lithuania, recently freed from a half-century ban, waved in a dozen places overhead.

A young activist argued that the 1863 revolt had not been aimed at feudalism, as official Soviet textbooks explained it, but at "Russian imperialism." People began to applaud.

Then a visitor from Byelorussia took the microphone, pledging solidarity on behalf of the republic to the south. The still-prohibited red and white flag of Byelorussian nationalism was raised above the crowd, and the applause grew louder.

Next, someone lifted into the evening breeze the still-illegal light blue and yellow flag of the Ukrainian nationalists. The cheering reached a crescendo.

To those present, the ceremony was a celebration of new-found freedom, an opportunity to express long-suppressed love for homeland and native culture. The activists from all three republics shared a dream of a future free from Moscow's heavy hand, a dream of independent nations turning to the Soviet Union not as supplicants but as political equals.

Nationalists from other republics come to Vilnius to study tactics and to gain courage. The movement for independence is more developed and more powerful in Lithuania than anywhere else in the Soviet Union.

Sajudis, the massive Lithuanian movement to support perestroika, declared in February that its ultimate goal is an independent, neutral Lithuania. In last month's Soviet elections, Sajudis candidates running under the independence banner annihilated most of their opponents, winning outright in 31 of 42 parliamentary races and leading in seven of the remaining districts, where runoffs are to be held.

These developments, not surprisingly, have caused deep disquiet in the Kremlin. In the eyes of conservative Russians, and not only those at the top, the flags in Vilnius' Lenin Park are proof positive that independence movements are contagious, spreading from republic to republic like a virus out of control.

Together, Lithuania and its two nationally minded Baltic neighbors, Estonia and Latvia, have a population of less than 8 million. But Byelorussia has a population of 10 million and

the Ukraine has 51 million — numbers large enough that talk of secession is essentially talk of the end of the Soviet Union.

Moreover, these republics together account for nearly all of the Soviet Union's western border — or western front, an oft-used phrase carrying painful memories of Napoleon's and Hitler's invasion routes.

And the western borderlands are far from being the only Soviet territories that have responded to the greater freedom of Mikhail S. Gorbachev's campaign for perestroika, or restructuring, with demands for still greater freedom. Nationalism is on the march virtually everywhere.

The last two years have seen mass nationalist demonstrations in Armenia and Azerbaijan, where virtual martial law has ended a year of bloody ethnic conflict; and Georgia, Moldavia, Kazakhstan and even Uzbekistan.

"The nationalities question is the Achilles' heel of perestroika," said Ronald M. Suny, a University of Michigan scholar specializing in the Soviet republics. The rising nationalist expectations may force Mr. Gorbachev to choose between democratization and dissolution of empire, according to Mr. Suny and many other specialists.

If there is a place where scholars' theories of Soviet nationalism under perestroika are put to the test with every passing day, it is Lithuania.

Sajudis arose alongside the People's Fronts of Estonia and Latvia last spring and summer as reform-oriented, nationalist revival movements.

All three republics demanded reassessment of the Soviet annexation of their territories in 1940 under the Molotov-Ribbentrop pact with Germany, which ended 20 years of independence. Long portrayed in Soviet history texts as a popular revolt against the "bourgeois" governments, the annexation is now openly called an illegal military occupation in Baltic publications.

Baltic journalists began to write in detail of the bloody deportations used by the Soviets in the 1940s to impose their rule and to force peasants onto collective farms, which left few families untouched.

Activists rallied against the major industrial enterprises built along the Baltic by Moscow ministries, which both pollute the environment and draw thousands of unwelcome Russian migrants.

As the popular movements gained strength last summer, Moscow promised greater economic autonomy and replaced the old party leadership with more progressive officials in order to avoid an outright collision with reformers. The new leaders quickly conceded on some symbolic demands, such as the return of the old flags and hymns, and all three republics have now given the native language official status.

In all three republics, these concessions to nationalism have spawned counter-movements, backed mostly by Russian migrants who say they face discrimination. Local nationalists accuse Moscow of encouraging the backlash as a curb on the independence movements.

But Lithuania has some features that distinguish it even from its Baltic neighbors. Most importantly, ethnic Lithuanians still make up about 80 percent of the population, compared with about 60 percent Estonians in Estonia and less than 50 percent Latvians in Latvia. Thus, local resistance to the movement for independence is correspondingly smaller.

Lithuanians have a strong, Roman Catholic religious tradition, and the long-suppressed church is more of a focus for nationalist sentiment than the Lutheran Church in the other Baltic states.

Finally, the Lithuanians have a history of defending the homeland more fiercely than their neighbors. Armed bands of Lithuanian nationalists kept fighting the Soviets in the postwar years, in battles that cost tens of thousands of lives and ended only in 1956.

This fighting spirit is unmistakable today in conversations in Vilnius, a pleasant city with a Western feel.

"There goes one of the occupiers now!" shouted Algirolas Bubnelis, pointing to a Soviet officer passing on a downtown sidewalk. "I'm not afraid. I say it to their faces."

Mr. Bubnelis, a bearded 56-year-old poet, lost both his parents in Siberia after his family was deported in 1941. He returned with other orphans to Vilnius in 1946 with a smoldering rage against the Russians that is not yet extinguished.

Elena Belskyte, a biologist, photographer and Sajudis activist, tells of her battle for a "propiska," or residency permit, after her graduation from a university in Vilnius.

In months of visiting and arguing with bureaucrats over this particularly unpopular feature of the Soviet police state, she said, she was dealing almost exclusively with Russians. "Here I am asking them, in their language, for permission to live in my own country," she

said. "It's absurd. Naturally we want independence."

To retain even a modicum of authority with the people the Communist Party in Lithuania has had to stake out a position that would have been radical by the standards of a few months ago. It can be summarized essentially as "everything except independence."

The key word is sovereignty — which appeared recently on official banners all over the city, saying in red and white, Russian and Lithuanian, "Lithuania without sovereignty is a Lithuania without a future."

Old-guard officials such as Jonas Gureckas, 60, secretary of the Lithuanian parliament and a member of the party Central Committee, have been thrown on the defensive, explaining Sajudis' election triumph not as an endorsement of independence but as a sign of superior campaign tactics.

"We need sovereignty, but we'll gain nothing by leaving the Soviet Union," Mr. Gureckas said.

His strongest argument is that independence is economically unrealistic. "We now buy U.S. butter for 36 cents a kilogram. It costs us five times that to produce a kilogram of butter here — and they (nationalists) say we'll sell our butter to the West!" he scoffed.

Kazimieras Antanavičius, 51, an economist just elected to the Congress of People's Deputies on the Sajudis ticket, replies that production costs are high because of inefficiencies built into the Soviet system. He holds up Sweden as a more appropriate economic model for a free Lithuania.

"Sovereignty within the U.S.S.R. is a contradiction in terms," Mr. Antanavičius said. To the anti-isolationist argument, he replied, "We're not for cutting economic ties with the Soviet Union — but for the ties to be voluntary."

The nationalists' trump card is the Soviet Constitution — which gives each republic the right to secede. "Read what's written there. If they don't want to honor that, change the Constitution and say Lithuania is a colony," he said.

Constitution or no Constitution, most Soviet and Western observers doubt that independence is in the cards in the next few years.

Victor A. Girshfeld, a retired Soviet army officer and Moscow political scientist, argues that by pushing hard for full independence for Lithuania, Sajudis is courting disaster.

"As long as there's a western front — as long as NATO and the Warsaw Pact exist in their present form — all secessionist movements will draw a military reaction from the center," Mr. Girshfeld said.

But a few experts, having been caught off guard repeatedly by Mr. Gorbachev's talent for shocking experts, decline to rule anything out.

THE BALTIC STATES — A CONSTANTLY BLEEDING WOUND IN THE SOVIET RUSSIAN EMPIRE

by Dr. Algirdas Statkevičius

The three Baltic nations — Lithuania, Latvia and Estonia — in 1918 restored their national sovereignty and state independence. They were virtually flawless democratic countries.

As a result of the Hitler-Stalin conspiracy formalized on August 23, 1939, the Lithuanians, Latvians and Estonians lost their sovereignty and national independence. They were occupied by the Soviet Russian armed forces. The will of the oppressor-occupier, claiming to represent freedom and determination, replaced the will of the nations undergoing oppression.

In 1951, because of my activities in defense of human and national rights I was sentenced by a military tribunal to 25 years of imprisonment in a concentration camp and five years of exile. In all Siberian concentration camps, wherever I was held, everywhere I found that Lithuanians represented ten percent of the prisoners. This demonstrates that the Lithuanian nation, representing less than one percent of the people of the Soviet Union, offered the greatest resistance to Russian occupation and Stalinism.

The more a person is ethical, the more dangerous he is regarded in the Soviet Union. If a murderer is held imprisoned in a special psychiatric hospital for a year, a defender of human and national rights will be held for three, five or fifteen years.

For being active in the Lithuanian Helsinki Group, I was kept in the special psychiatric hospitals in Chernyakhovsk and Tashkent, together with murderers, bandits, thieves and other very dangerous criminals for almost all of seven years. During all those years neither I, nor my wife or my children were permitted to learn the details of the Supreme Court verdict that would explain why I was declared to be "a socially dangerous person."

I am a qualified physician-psychiatrist. The treatment of the inmates in the special psychiatric hospitals both in Chernyakhovsk and Tashkent was merciless. Inmates who were weakened physically or were torn with pain were being forced, like slaves, to do heavy physical labor. A widespread practice of torture was carried out with the aid of neuroleptic drugs and mind-altering chemicals: sulphazine, aminazine, haloperidol, trifluazine and others. The main objective of this practice was to break the prisoners spiritually and to make them mentally deficient.

The chemical substances that were administered had the effect of lowering the blood pressure of the victims. Following injections

I would collapse senseless on the concrete floor injuring my head and hands. At the special hospital in Chernyakhovsk in 1982, a bedridden patient next to me was a Russian, Tumakov. After a forced injection of these drugs he fell hitting his head severely on the concrete floor and instantly lost sight in both eyes because blood burst into his brain. He died within two days. Anatolii Ptshelovodov, the Chief of the Seventh Ward, who had prescribed this procedure for torture, did not show any feelings of remorse; for him it was merely another routine death. There were many people who hanged themselves not being able to endure the overwhelming pain brought on by injection of drugs.

Both in Chernyakhovsk and in Tashkent, the inmates were not permitted to use lavatories and were forced to empty their bowels into plastic bags, if they had one, or through open windows.

During the seven years I spent as an inmate in Chernyakhovsk and Tashkent I met many people imprisoned for political activity. They were held in special mental institutions for long terms because they took a stand to normalize human life in the Soviet Union and to demand respect for the provisions of its constitution; because they demanded the implementation of commitments assumed in the Helsinki Agreements and in other international treaties dealing with human rights.

Among the inmates who were imprisoned for political activities either in Chernyakhovsk or in Tashkent, I never encountered a single individual who could be regarded as being mentally ill, or could be judged even minutely as being socially dangerous.

The hospital authorities never gave me letters that came from my sister, or other relatives, or letters from abroad. However, during the early months of 1986, that is after the period of perestroika had begun, Dr. Babayev, the principal physician of the Tashkent special psychiatric hospital, permitted me to see a large package of letters sent to me from a number of foreign countries. He did not give me any of the letters, did not permit me to read any, and refused to tell me what the writers of the letters were saying. At the same time, he harshly demanded that I publicly denounce the letter writers in print because they were interfering in my life. If I did not denounce them he threatened, I would be kept in a mental institution until my dying day as an incurable inmate, and socially, a particularly dangerous individual.

Because of political considerations there are even now several Lithuanians who are being tortured in psychiatric hospitals. Among them three young Lithuanians, the brothers Gintaras and Mečislovas Tarasevičius and Ričardas Andrijauskas.

The oppressed Baltic republics are being forced to absorb gigantic construction projects; this

THE (Baltimore) SUN, 4.12.89

is a cover for planned colonization. The industrial establishments that have been erected were built with raw materials brought into the Baltic States, and by an imported labor force whose members did not speak Lithuanian but were meant to become permanent residents of the country. This artificial technique is used to intermix populations, to carry out Russification by force, and widen ethnic erosion.

As if this was not enough, in Ignalina, an atomic generating plant was constructed for political reasons and each year it seems to perform the function of a slowly simmering atom bomb. It does not provide anyone with a feeling of an assured safe tomorrow.

The Baltic States are actively opposing Russification by colonization. For example, during the spring of 1988 a large demonstration took place in opposition to an attempt to construct an underground metro rail line in Riga. The Latvians are very anxious to have metro transportation in Riga. Nevertheless, as patriots they would rather gladly choose to live without the convenience of metro, than bear the influx of tens of thousands of new colonists contributing to the slow death of Latvian national culture. Many regions in Latvia, such as Purciems, Mezriems, Daugavpils and others have already become widespread Russian colonies. The Soviet Union has legalized not merely a class system of apartheid but also a national one. Russians are permitted to have Russian schools in all Baltic republics, but Lithuanians, Latvians and Estonians were forbidden to have their own language schools in the Russian republic. In the Soviet Union this is referred to as "national equality" and "national brotherhood."

As a result of state-sponsored practices of using slave labor-based policies, the economy of the country is constantly in a state of crisis. As a consequence of this, agriculture in the Baltic States has acquired a colonial character. Forty percent of those employed receive wages that are less than 100 rubles monthly (from *Jaunimogretos*, 1986, No. 11. p.2). At the same time, Gorbachev claims that women's winter boots cost 120-130 rubles. In the Soviet Union the fist has become the basic argument against truth. That is the reason why all establishments for imprisonment are overcrowded. Not long ago I happened to be imprisoned in the Smolensk prison. There the prisoners are bedded in four tiers. The cells are small. There is not even enough room for all prisoners to stand up at one time. A resolution adopted in 1988, at the 19th Conference of the CPSU, stated that thus far "no basic turnaround in economic development had taken place" as a result of efforts at restructuring and "neither has it taken place in social and cultural development."

However, under existing circumstances it could not have been otherwise. If, for example, during the times of the Inquisition of the Middle Ages people were persecuted because they did not adhere to ways of thinking and behavior mandated for the specified period of time, during the communist era everything is taking place the other way around: people are being repressed because they are urging the authorities to adhere to standards of thinking and behavior mandated for this period. The result is an inquisition in reverse, something akin to an inquisition in a circle.

The population, being constantly under a state of repression, is required not to see the

truth as it actually is; as a result the Soviet Union has come to be similar to the "Country of the Blind", described by H. G. Wells, where the constant assertion is made that there is nothing superior to darkness, and that a human being gains his full stature only when he is deprived of his eyes.

It is, therefore, not mere coincidence that the author S. Krasauskas wrote in the magazine *Moksleivis* (The Student, 1987, No. 8.p.20):

"For some years we said that black was white. Now, however, for some time we'll have to learn to think logically. Decency. Responsibility. Orderliness. Conduct. Culture. Respect for the person and the state... Lies, defects, obsequiousness, 'blat', stealing, speculation, boorishness, the denigration of individual's breathing space have become norms in our lives."

(Excerpts from *ABN Correspondence* 1988, No. 6)

BOOKS IN ENGLISH

ON SALE

THE BALTIC NATIONS

"The Baltic Nations: Estonia, Latvia, Lithuania, Finland, Poland, the Quest for Regional Integration and Political Liberty," written by Dr. Bronis J. Kaslas. 319 pages, hard cover. Was —\$12, now \$9, (postage \$1.00). Mail checks to "Lithuanian Days" 4364 Sunset Blvd., Los Angeles, CA 90029.

"LIETUVIŲ DIENŲ" žurnalo metinis piknikas ir loterija

ivyks rugsėjo 4 d., sekmadienį, Šv. Kazimiero parapijos salėje, 3855 Evans St., Los Angeles, Calif.

AKAI • SANYO • JVC • SEIKO • TOSHIBA • CASIO • SHARP • MINOLTA • CITIZEN • SONY • NEC

Pirmoji rusų parduotuvė Los Angeles parduodanti **STEREO — VIDEO — RADIO — FOTO APARATUS**, tinkančius Sovietų Sąjungos sistemai.

EVROPA ELECTRONICS

☐ Esame pirmoji įstaiga Los Angeles, siunčianti siuntinius sudarytus iš mūsų krautuvėje pirktų prekių, į Lietuvą ir kitus Sovietų Sąjungos kraštus, **muilą apmokant čia.**

☐ Parduodame japonų gamybos televizijos, video aparatus, telefonus, video-magnetofonus tinkančius Europos arba Amerikos sistemoms

☐ Tikrai pas mus gausite kvalifikuotų tarnautojų patarimus kokios prekės turi paklausa Lietuvoje

Krautuvė atdara: kasdieną 11 — 8 v.v., sekmadieniais 12 — 5 v.v.

EVROPA ELECTRONICS
7117 SUNSET BOULEVARD, SUNSET GALERIA, HOLLYWOD, CA
Tel. : (213) 851-8401

Kampas La Brea, šalia El Pollo Loco ir Wendy's. 1 val. mašinos pastatymas veltui.

LIETUVIŲ RADIO PROGRAMOS

kurios bendradarbiauja su "Lietuvių Dienomis"

LIETUVIŲ DIENOS

Žurnalo ir knygų

PLATINTOJAI

J. A. V-se

Boston, MA 02205—Baltic Associates LTD.

P.O. Box 1406 GMF
Tel.: (617) 269-4455

Gintaras Karosas, president

Chicago, IL—"Patria", "Gifts International".

Chicago, IL 60629—Balzekas Museum of Lithuanian Culture
6500 So. Pulaski Rd.
Tel.: (312) 582-6500

Knygyno vedėja p. Semėnienė

Chicago, IL 60629—D. Valentinaite c/o "Sėklyčia"
2715 W. 71st Street
Tel.: (312) 476-1680

Cleveland, Ohio—Andrius Mackevičius

Detroit, Mich.—St. Anthony's Parish Library

Los Angeles—P. Domkus
Rochester, N.Y.—A. Sabalis
Waterbury, Conn.—"Spauda"
Woodhaven, N.Y.—"Romuva"

AUSTRALIJOJE

Lewisham — Msgr. P. Butkus
Norwood—K. Pocius
Adelaide, Edwardstown—A. Kubilius
Melbourne-St. Kilda—F. Sodaitis
Mirren, S.A.—J. Rupinskas

KANADOJE

London, Ont.—A. Puteris
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, St. Prakapas
Montreal, Que.—P. Rudinskas (Parish Library)

BALTIC BAKERY

Savininkai — ANKŲ ŠEIMA

4627 So. Hermitage, Chicago, IL 60629 Tel.: (312) LA 3-1510

ir

2616 West 69th Street, Chicago, IL 60629 Tel.: (312) 737-6784

Siunčiame duoną ir raguolius į visas Amerikos dalis

PRAŠOME!

Pagal savo išgales aukoti TAUTOS FONDUI

savo uždaviniais vykdyti Lietuvos Laisvės Išdūi — laisvajai Lietuvai padėti atsistatyti, 6-šiomis kalbomis ELTOS informacijoms leisti, radijo transliacijoms į okupuotą Lietuvą finansuoti ir politiniams kaliniams gelbėti. Nepamirškite tam tikrą procentą ir savo testamente įrašyti:

Non-profit, Tax Exempt Corporation
LITHUANIAN NATIONAL FOUNDATION
P. O. Box 21073, Woodhaven, NY 11421

LOS ANGELES, CALIF.

KALIFORNIJOS LIETUVIŲ RADIJAS
LITHUANIAN MELODIES

Stotis KTYM, banga 1460 AM
Šeštadieniais 12:30-1:00 p.p.

VLADAS GILYS, pirmininkas

Programų koordinatorius

HENRIKAS BAJALIS

207 N. Windsor Blvd.

Los Angeles, CA 90004

Tel.: (213) 467-6467

BALTIMORE, MD.

"RADIJO PROGRAMA LIETUVIAMS"

Girdima sekmadienio rytais nuo 10:30 iki 11:00

WBMD—750 Kilocycles

Šios programos vedėjai:

Albert J. Juškus—4515 Wilmslow Rd.
Baltimore, MD 21210 Tel. 366-4515

Kęstutis Laskauskas, 1312 Birch Ave.
Baltimore, MD 21227 Tel.: 242-1779

BOSTON, MASS.

LAISVĖS VARPAS

Sekmadieniais

9:00—10:00 val. ryto iš WCAV-FM 98

Petras Viščinis, vedėjas

173 Arthur St., Brockton, MA 02402
Telefonas: (508) 586-7209

CHICAGO, IL.

"Lithuanian-American Radio"

—Amerikos Lietuvių Radijo—

Sekmadieniais

nuo 7 val. iki 8 val. ryto

iš WCEV stoties 1450 AM banga

Programos vedėjai:

Anatolijus Šlutas

Anglų kalbos skyrelis:

Frances Šlutienė

2638 W. 71st St. Chicago, IL 60629
Tel.: (312) 778-2100

LIETUVOS AIDAI

Kasdien nuo pirmadienio iki penktadienio 8:30 val vakaro

Visos laidos iš tos pačios stoties

WCEV 1450 AM banga

Programos vedėja:

Kazė Brazdžionytė

511 SO. NOLTON AVE.

WILLOW SPRINGS, IL 60480

tel.: (312) 839-2511

CLEVELAND, OHIO

LIETUVIŲ RADIO PROGRAMA

TĖVYNĖS GARSAI

Girdima sekmadieniais 6:00-7:00 val. vak.
Stotis WCPN, banga FM 90.3

Vedėjas—Juozas Stempužis
4249 Lambert Rd., Cleveland, Ohio 44121

Telefonas: (216) 382-9268

DETROIT, MICH.

Lietuviškas Balsas—Lithuanian Voice
WCAR—1090 BANGA LIVONIA

Sekmadieniais 8:30 iki 9:00 val. ryto
Visais programos reikalais kreiptis:

KAZYS GOGELIS

13436 Garfield, Detroit, MI 48239

Telef.: 535-6683

LIETUVIŠKŲ MELODIJŲ RADIO VAL.

WPON — 1460 AM

Pirmadieniais ir penktadieniais nuo 3-4 val. vak.

Programos ved. Algis Zaparackas
Bendradarbiai: Ant. Zaparackas, Algis Lapšys, Edv. Skiotys.

2222 Franklin Rd.
Bloomfield Hills, MI 48013

HARTFORD, CONN.

"TĖVYNĖS GARSAI"

Connecticut vlst. liet. kultūrinė valandėlė
WRYM—840 AM

Kiekvieną sekm. 4:30-5:30 val. p.p.
Programos vedėjas A. Dragūnevičius
132 Wellington Dr., Farmington, CT 06032
Tel.: (203) 677-8567

Pranešėjai:

Zita Dapkienė, Alfonsas Dzikas ir
Longinas Kapeckas
ižd. Alis Simonaitis

HOT SPRINGS, ARK
LITHUANIAN BROADCASTING
SPA

"LEISKIT Į TĖVYNĘ"

Lithuanian Broadcasting SPA

PROGRAM DIRECTOR
SALOMEJA ŠMAIŽIENĖ
PROGRAM EVERY SUNDAY — 7:00 AM
KIXT AM 1420

204 Hilltop Dr., Hot Springs, Ark. 71913
Res. Telephone (501) 321-9641

PITTSBURGH, PA.

The First Lithuanian Radio Program in
Pittsburgh, Pennsylvania

Pittsburgh, PA — WPIT—730 kc.
sekmadieniais 12:30-1:00 p.m.

PROGRAMOS VEDĖJAI:

Povilas ir Gertrude Dargiai

Visais reikalais kreiptis:

2040 Spring Hill Rd., Pittsburgh, PA 15243

NEW YORK - NEW JERSEY

"LIETUVOS ATSIMINIMAI" radijo val.
girdima kas ketvirt. iš WNYM stoties
New Yorke, nuo 7-8 v.v. 1330 AM banga
Taip pat klausykite "Music of Lithuania"
programos kas pirmad. nuo 6 iki 7 v. v.
iš Seton Hall Universiteto stoties
89.5 FM — banga

Direktorius — dr. Jokubas J. Stukas

234 Sunlit Dr., Watchung, N.J. 07060

Tel.: (201) 753-5636

"LAISVĖS ŽIBURYS"

Girdima kiekvieną sekmadienį nuo 9 iki 10 v. ryto iš WNWK stoties 105.9 FM banga

ROMAS KEZYS

217-25 54th Ave., Bayside, N.Y. 11364

Telefonas: (718) 229-9134

ROCHESTER, NEW YORK

DAINOS AIDAS

Sekmadieniais 9:00 iki 9:30 val. iš ryto
stotis WZZI-FM 91.5 mc

IŠLAIKO LIETUVIŲ RADIO KLUBAS

Klubo valdyba: Al Gečas, pirm., R. Kiršteinas, vicepirm., J. Krokytė, sekr., Rūta Ilgūnaitė, ižd., L. Laukaitienė, narė
320 Durnan St., Rochester, N.Y. 14621

WATERBURY, CONN.

Lietuvių Bendruomenės radijo valanda

"LIETUVOS PRISIMINIMAI"

Sekmadieniais nuo 8:00 iki 8:45 v. ryto
WWCO — 1240 AM

Vedėjas: ANTANAS PALIULIS

33 Chipman St., Waterbury, CT 06708
tel.: (203) 756-1874

MONTREAL, CANADA

LIETUVIŠKAS PUSVALANDIS

Kiekvieną trečiadienį nuo 11 val. 30 min.
CFMB stotis — Banga 1410

Programos vedėjas L. Stankevičius
1053 Cr. Albanel, Duverney, P.Q., Canada
Telefonas: 669-8834

TORONTO, ONT., CANADA

TĖVYNĖS PRISIMINIMAI

Isteigta 1951 m.

Sekmadieniais 2:00 iki 2:30 val. po pietų
iš CHIN stoties. Banga 100.7 FM

Programos vedėja:

Violeta Simanavičiūtė-Laurinavičienė
51 Patricia Dr., Toronto, Ont. M4C 5K2,
CANADA

Telefonas:(416) 690-3416

ROMA, ITALIJA

ROMOS RADIJAS

Transliuojamas kasdien nuo 20 val. 50 min.
iki 21 val. 10 min. Vidurio Europos laiku
41.15 ir 50.34 metrų bangomis

Vedėjas: Dr. J. Gailius

Circonvallazione NOMENTANA 162

VATIKANAS, ITALIJA

Programa transliuojama 8 kartus savaitėje
Sekmad. rytais 10:30-11:00 Lietuvos laiku
ir kiekv. vak. 20:15-20:30 Lietuvos laiku
Bangos: 31, 25, 19 ir 196 metrų

Vedėjas: Kun. V. Kaziūnas

Adresas: Sezione Lituana, Stazione Radio
CITTA DEL VATICANO

